

Evropa Evropanům!

Evropanství je v mezinárodní politice mladý pojem a ještě do nedávna bylo spíše symbolem než programem. Uvedl jej Briand, a možná že právě tím bude jednou znám v dějinách. Byl první kdo začal v Locarnu a v Thoiny mluvit »po evropsku« k nemalému skandálu ve své vlasti. Odtud je dlouhá cesta k jeho dnešnímu memorandu. Dlouhá, ale přímá cesta, neboť co je to Evropa? Francie a Německo. Briand chce od počátku dosáhnout nejen vyrovnání, nejen dorozumění, nýbrž sblížení s Německem. Zájmové společenství politické i hospodářské, které by zajistilo trvalou spolupráci a mír mezi nimi. Bude-li shoda a mír mezi Německem a Francií, vše ostatní bude nám přidáno. Nebylo by hřmění nad Livornem a Florencií, nebylo by probouzejících se Maďarů, nebylo by bolševického nebezpečí. Ale mohou být shoda a mír mezi Německem a Francií je-li okolí ve zmatku? V rozhárané Evropě nebude bezpečnost, nebude především Francie bezpečná před Německem — organizovaná, sjednocená Evropa znemožní a především už učiní zbytečným všechno vzájemné přepadání, ničení sebe i druhých. Francie nemůže se s Německem dohodnout o samotě, na to je poměr sil příliš nerovný a pouhá kompenzace spojenci nestačí, poněvadž odpůrce také může najít spojence. Francie potřebuje neutrály, t. j. moci, které nikdy nebudou ji podporovat na boj a odboj, ale které chtějí a potřebují mír, které tudíž budou jí vždy pomáhat v díle organizačním, konstruktivním a bránit ji proti nevyprovokovanému útoku.

Takovými neutrály ve světových protikladech a zejména v protikladu francouzsko-německém jsou ovšem především Anglosasové. O jejich vůli a lásce k míru nemůže být pochyby, s největší pravděpodobností lze spoléhat na jejich obětavost pro věc míru i v dobách krise, ale dnes jako před dvaceti léty nikdo od nich nedostane žádný právní závazek k určité politice předem, poněvadž tito radikální empiristé a autonomisté nikdy nepochopí a neuznají, že by bylo možno podle nějakého kodexu a na základě nějakého mechanismu rozhodovat jinde o nich. Zde musí být odpovědná vláda a lidové zastupitelstvo vždy volno, aby mohlo postupovat podle dané situace a podle vlastního svědomí. Není-li však přesných právních závazků a není-li jisto jak bude anglický parlament a ta která vláda, třeba labouristická, posuzovat danou situaci — o prezidentovi a kongresu Spojených států severoamerických ani nemluví — nemůže být bezpečnost! Ani kdybychom nechtěli být takovými formalisty a racionalisty jako jsou Francouzové, musíme uznat, že zatvrzelé mlčení Anglosasů o tom, co učiní v případě nové Evropské krise, nepopratelná snaha Angličanů zeslabit co nejširším výkladem články 10—16 mírové smlouvy (t. j. paktu o Společnosti národů) a trvalá neochota Američanů připojit se jakkoli, třeba jen resignací na své absolutní uplatňo-

vání svobody moří, k bojkotu útočnicka, nepřispívá právě k odstranění všech nekale smýšlejících a k upevnování důvěry ve světový právní řád a klid.

V Panevropě můžeme nyní pozorovat jakousi reakci na ten neúspěch francouzského myšlení a francouzské politiky uplatnit svou koncepci Společnosti národů, pevně organisovat mezinárodní vztahy v rámci světovém. Separatismus Angličanů, který je zvláště patrný nyní v době sblížení s Amerikou (londýnská konference) a rostoucí agitace pro uzavřené imperium vyvolal evropanství jako jisté sebeomezení proti původnímu světoobčanství, jako realnější program práce v užších mezích, ale za to intensivnější, když předešlý úkol pro rozsah materiálu ukázal se neovládnutelný. Evropa má se ke Společnosti národů jako Bismarkovo maloněmeckví k liberálnímu všenečnictví. To neznamená, že by se mělo a chtělo pracovat bez Anglosasů nebo dokonce proti nim, nýbrž znamená to, že se do jisté míry resignuje, že se počítá s nutností, se skutečností příliš odlišností v charakteru fyzickém i mravním mezi státy světovými, než aby se mohlo vše vejít pod jeden klobouk. Pojetí Coudenhoveovo, v němž Britské imperium i eurasijské Rusko zůstává mimo rámec Panevropy, ukazuje se dnes politickou nutností. Maloevropánství není dobrovolné, nikdo nevyklučuje Rusy a Angličany, ale oni se vylučují sami a tak nezbyvá než obejít se bez nich. A opět: Angličani a Rusové nevypadávají, poněvadž se dělá evropská organizace, která by se dělat nemusila a neměla, nýbrž evropská organizace se dělá napak proto, že Angličani a Rusové (o Američanech zase ani nemluví) s námi nehrají!

Francie musí však nějak vyjít s Německem buď po zlém nebo po dobrém. Na to první bylo pomalu pozdě i za Poincaréa v r. 1923, dnes už není ani pomýšlení. Locarno má ještě patronaci Angličanů, ač němečtí anglofobové již tenkrát by byli raději viděli dorozumění přímé. Ale všechny takové ideje à la Rechberg nebo tendence Vossische Zeitung jsou fantastické, poněvadž Francie prostě nemůže se pouštět do takové dohody, kde by byl lví podíl a který by nepřipadal rozhodně jí. Musí přibrat nezbytně někoho s sebou do spolku. Moc Velké Británie je rozhodně nejvhodnější, ale ta je k dispozici právě jen podmíněně — nebude-li Amerika proti — a v rozsahu přesně omezeném: jen pro odrazení útoku přes Rýn. Evropské zájmy Francie Angličani na svůj účet nevezmou a její spojence chránit nebudou, to se ukázalo hned v Locarnu rozlišením hranice západní a východní, rýnského paktu a arbitrážních smluv s Polskem a Československem. Odmítnutí ženevského protokolu, (před tím již nárysu smlouvy o vzájemné pomoci) a nyní nedár úsilí dosáhnout v Londýně u příležitosti snížení loďstev, sesílení mezinárodních záruk, aspoň precisací článku 16. Covenantu, znamená, že Francie se ocitá definitivně sama tváří v tvář

Něm e c k u — pokud se nechce vzdát svého velmo-
cenského postavení v Evropě, ponechat Polsko, Česko-
slovensko a Jugoslaviu jejich osudu a stáhnout se do
ryze defenzivního postavení za Rýnem jako Španělsko
za svými Pyrenejemi.

Francie není slabá. Má drtivou převahu ve výzbroji
a má své »malé přátele«, ale zakládat svůj poměr
k Německu na tom znamená zakládat jej výslovně na
válce, a zakládat jej à priori na válce znamená vzdávat
se předem výkladu »nevyprovokovaného útoku« tedy
podpory locarnských mocí a neutrálů. Nechceme-li
válku a zvláště nechceme-li ji v podmínkách tak nepří-
znivých jaké by nastaly, kdybychom měli Anglosasy
(a ovšem spolu Itálii) proti sobě, musíme se k Ně-
mecku blížit jinak než jako pověstní gendarmové, ob-
klopující zločince. A to můžeme udělat jedině
v rámci celoevropském. Spojení nesmí mít
jediný smysl a účel v tuším hájení nabytých práv
a držav, bezpečnost musí vyplynouti spíše jako ved-
lejší produkt, spojení musí mít a plnit především
funkci obecnou, obecně prospěšnou, tak aby každý,
i Německo samo, měl z ní prospěch. Soudobá hospo-
dářská a sociální krize, kterou Francie při své stabilitě
a zámožnosti je nejméně zasažena, poskytuje vhodnou
příležitost vystoupení s podnětem organizačním. Evrop-
ští (t. j. kontinentální) neutrálové mají pádné důvody,
aby se jednotné organizace účastnili, poněvadž není
pochyby, že by utrpěli v obou případech, ať již by
Francouzové a Němci začali se znovu bít nebo se sami
smířili. Nová válka německo-francouz-
ská byla by samozřejmě válka evropská a znamenala
pravděpodobně její definitivní soumrak v obec-
ném vysílení a bolševictví, dohoda a
kartel mezi Němci a Francouzi, znamená zas, že
všichni ostatní jsou přítisknuti ke
zdi a musí se chtít nechtě připojit k velkému koncer-
nu podle jeho podmínek.

Proto bude lépe rozhodnout se včas. Organizace
evropského kontinentu představuje systém ide-
álně vyvážený, což se ani o Locarnu — ani o
předválečné kombinaci trojspolek: trojdohoda říci ne-
dalo. Německo se v obou případech, a zvláště nyní,
kdy je odzbrojeno, mohlo cítit slabší. Toho v Panevro-
pě ovšem není. Je tu nejsilnější jednotkou, má Ra-
kousko (Anschluss v duchu) a má oporu Holandska
a států severovýchodních. Naproti tomu Francie s Belgií a
spojenci je asi stejně silná. Zbývá ovšem nerov-
nost ve výzbroji a přípravě, ale je zřejmo,
že ta by se udržet nemohla, a Francie by
v utvoření takovéto zájmové a pracovní jednoty viděla
zajisté splnění předpokladů; na něž váže svůj souhlas
s provedením slibů v úvodu k osmé partii mírové
smlouvy versailleské. Rovněž jednotlivá společenství by
se časem rozplynula ve svazku celku, ač napsané
smlouvy a primerní zájmová pouta nedala by se pře-
trhat a vystoupila znovu v okamžiku nebezpečí. Pan-
evropa staví zlaté mosty k přechodu přes propast vzá-
jemného odcizení a představuje poslední nabídku
Francie zaručit si mír dohodou o obecném a poli-
tickém společenství naší staré civili-
sace. Mimo ni jest jen zmatek, boj všech proti všem
a rychlý »zánik západu«.

Rudolf Procházka.

P O Z N Á M K Y

Poznamenejte si řádkově, že od 1. června t. r. má re-
dakce i administrace »Přítomnosti« nové telefonní
číslo 390-51 až 54.

Není třeba objevovat Masaryka.

Některé listy zaznamenaly v poslední době zprávu, že pan
Maurois, slavný autor životopisných románů, jenž přijel také
na několik dní do Prahy, má úmysl napsat životopis Masa-
rykův. O několik dní později se pak objevila zpráva, že pan
Maurois »bohužel« tuto knihu nebude moci napsat, protože by
to prý vyžadovalo delšího pobytu v Československu, zatím co
pan Maurois již přijal pozvání do Spojených států. Musíme
upřímně doznat, že nevidíme na této věci nic, zač bychom
žalovali bohu. Mauroisovy úmysly byly jistě dobré a lze chá-
pat, že osobnost Masarykova druhu ho lákala. Ale zdá se nám,
že jeho životopisec by k vyličení jeho života a osobnosti po-
třeboval trochu více než »dlouhého studia a pobytu v Česko-
slovensku«, především dojistu znalosti české řeči, jež by byla
první a snad největší potíží pro zahraničního autora. Dále by
bylo jistě třeba intimního sžití s celým okolím, celou zemí, ce-
lou její minulostí i přítomností. Nejde přece o práci historickou,
k níž by postačilo čerpání z pramenů, jde o vystižení živého,
aktivního člověka, jenž je podstatnou složkou naší současno-
sti, mimo to člověka, jenž se zřejmě západoevropskými rysy
slučuje ve své povaze rys národní příslušnosti, jež cizinec
nemůže vystihnout a popsat tak jako příslušník téhož národa.
Že se tolik listů tak bouřlivě radovalo z Mauroisova úmyslu,
nasvědčuje tomu, že celá věc byla zase hodnocena jen s hle-
diska propagace. Chceme zase jednou být »objeveni« slavným
cizincem, ale zapomínáme, že Masaryk je jedna z málo věcí
v našem domově, jež objevování již nepotřebuje a zejména
ne takové objevování, jež je spíato se značným risikem zkres-
lení a nepochopení, třeba i s nejlepším úmyslem. Uvážíme-li
všechny tyto okolnosti, můžeme být Mauroisovi vděční za jeho
dobrý úmysl a ještě více za to, že jej nehodlá provést, při
čemž nepovažujeme za nemožné, že projevil v této věci více
rozumu než naše propagandy lačné listy a že svůj úmysl opu-
stil i z jiných důvodů než pro odjezd do Ameriky, z důvodů, jež
jsme právě shora naznačili. mz.

O těch, kteří se na kolenou doprošovali uznání.

Jeden z ideologů agrární strany odhodlal se v nedělním
Venkově promluvit o věci, jež skutečně již dávno zasluhuje
veřejné prodebatování. V agrárních listech nedočeti jsme se
o ní dlouho vůbec nic, protože pan Vraný byl zaneprázdněn
citováním Sládka ve své domovské rubrice a jiný ideolog
patrně právě nebyl po ruce. Že jich totiž agrární strana nemá
nazbyt, je i známo i pochopitelně vzhledem k nebezpečí, v něž
se každý vydává, kdo ve Venkově se pokusí rozprávět myšlen-
ky. Je to nebezpečí býti považován za intelektuála, od čehož
je k městskému parazitovi jen krůček. Pan Rudolf Halík, jenž se
tomuto nebezpečí v nedělním Venkově vystavil, je však muž
stejně odvážný jako důvtipný. Napišu, řekl si, článek, jenž
bude na první pohled vypadat úžasně chytře, ale kdo si ho
trochu rozebere, pozná, že to jsou zase jen ty staré fráze, jež
Venkov otiskuje už od mnoha let. Jak si řekl, tak také učinil.
A jak se mu to podařilo, necht' posoudí čtenář sám podle ma-
lého výtazku. Pan Halík ve své meditaci polemizuje proti

LITERATURA A UMĚNÍ

Josef Hutter:

Divadlo nebo filharmonický dům.

Při jubileu pana presidenta vyšla proklamace, aby byla postavena nová operní budova. Stálo za ní přání některých hudebníků, dar, který kdysi pan prezident na stavbu divadla složil, a obtížná pracovní situace v budově Národního Divadla. A nyní se už ustavila společnost pro stavbu nového divadla, za níž prý stojí už několik desítek miliónů korun. Nesmíme posuzovat tento program ani příliš skepticky ani emfaticky, i když si pomyslíme, kdo, který český architekt, by měl divadlo stavět (analogie se Smetanovým pomníkem; kdo), a jsou-li už dostačující podmínky pro stavbu tak velké a složité budovy, jako je divadlo, dokonce druhé Národní divadlo. Ba také velmi snadno se narazí na závažný důvod, proč být v té věci strážlivými. Není totiž zcela jasno, pro jaký umělecký útvar má být budova postavena. Snáze se vysloví slovo divadlo, než vymezí. Je známo, že všechna velká význačná divadla byla budována v době slohového rozkvětu uměleckých etap, kdy typ díla byl na tolik ustálen, že bylo zjevno, jakým technickým úkolům má budova dostačit ve své době a nejbližší na to. Toho nelze říci na dnešním slohovém rozlomu, o opěře najisto ne, kdy bezprostředně předchozí doba vystřeluje již pokulhavačnické útvary a doba nová, nynější, teprve zkusmo a pracně tecticky hledá stabilnější typ. A ještě uplyne vět a hudby, než bude trochu bezpečněji. Opera může svoji zdrženlivost ověřit již repertoirem nejen Národního divadla; od Bergova »Vojčka« zatím nic. Ale budiž, nechť stavitel divadla snesou své důvody, ovšem poněkud platnější, než které získali z divadla stavovského, jež se umělecky (na př. v opěře) zle nevyplatilo. Hleďme však na toto:

Přes to, že v každém státním a samosprávném rozpočtu je zařazována položka subvencí pro Českou Filharmonii, nelze nijak tvrdit, že je Česká Filharmonie bezpečně vybudována. Při tom nutno stále pamatovat, že u České Filharmonie neběží o podnikatelskou mizerii sezon a repertoíru. Bídňá situace České Filharmonie je dána prostě tím, že Filharmonie doplácí na český stát. Její doplatky jsou věcí hudební i osobní, a teni zcela bez pikantnosti, že v nové divadelní společnosti stali se významnými funkcionáři právě ty osobnosti české politiky, které by nemusely zrovna rády na Filharmonii vzpomínat. Při převratu bylo potřebí budov. Parlament. Hudebníci za slib dali Rudolfinum, a naposled to odnesla ještě obrazárna. Pak se přihlásil jiný vysoký státní úřad. Hudebníci za slib dali konservatoř. Tento postup je dokonce poučný a příznačný, a s ním i to, že od záboru zůstalo pouze při provisorním řešení. Sice se občas poví o nutnosti a důstojnosti budov, a i jinak se vlídně porozpráví, ale zůstane při těch slovech. Hudebníci nejsou ovšem bez odpovědnosti za nynější stav, k němuž najdou se hned dvě příčiny. Příčina věčná leží v tom, že se neví, pro jakou konservatoř stavět účelnou (nikoli důstojnou) budovu, neboť to je jisto, že nová budova, lépe komplex budov, musí být opravdu a do posledku účelná. Mezi hudebníky se nesluší nahlas o tom mluvit — a mstí se to —, že organism konservatoře je přežilý; šeptá se to pouze. Proto

tvrzení, že v agrární straně jsou dvě křídla, vládní a radikální, jež jsou navzájem ve sporu. Toto tvrzení skutečně je známé a je dokonce i doloženo několika skutečnostmi, tak v poslední době ohlašovanou demisi ministra Bradáče. Pro pana Halíka jsou to ovšem vesměs smyšlenky. Jde prý, praví, o to, »aby veřejnosti bylo vnuceno přesvědčení, že v době, kdy venkovský lid zoufale pohlíží plný obav do budoucnosti, bude-li mu pomozeno, jeho vlastní strana jest obrazem osobních bojů, jeho straně jsou přednější spory a hádky a intriky, nežli faktická pomoc a záchrana zemědělství«. To píše pan Halík dnes, několik týdnů po tom, kdy vrabci na střeše si vyprávěli o konfliktu, jenž vznikl z toho, že se údající místopředseda strany poslanec Staněk nestal ministrem. Pan Halík se skutečně nevydává v nebezpečí, že bude považován za intelektuála, spatřuje-li vrchol taktické moudrosti v tom, že se s usměvavou tváří prochází pod zataženým nebem a pochvaluje si, jak krásně svítí slunce. Popírat věci notoricky známé je asi nejstarší, nejzaprášenější a nejneúčinnější zbraň v arsenálu politiků. A stejně neúčinnou zbraň je tvrzení věci notoricky nepravdivých, mezi něž patří tvrzení pana Halíka, že »nás nezdolali, když jsme byli malí a slabí, když jsme klečeli a doprošovali se uznání«. Kdo může, představ si to a posuď pak sám, může-li pan Halík vážně být ohrožen podezřením z intelektualismu. Dovede-li si on sám představit pana Vraného, jak se na kolenou doprošuje uznání, svědčí to sice o fantasii, ale rozhodně o fantasii chorobné a zruďné, jež sama ještě intelektuála nedělá. Ať pan Halík jen bezstarostně píše meditace, úvahy a kontemplace, každé podezření z intelektualismu může vyvrátit hravě a lehce, jakmile předloží své články k rozboru. Je si jistě dobře vědom toho, že čím více takových článků napíše, tím méně bude moci býti podezříván, že je intelektuálem.

mz.

Komunistický typ?

Politik, novinář velmi často se dostane před soud; zejména politik a novinář opoziční. Kdybychom šli po stopách takových soudních procesů s opozičními politiky, novináři, najdeme hodně postav ostře řezaných, postav, které stojíce před soudem jasně, tvrdě, hlasitě hájí své stanovisko; ba, mnozí z těchto politiků a novinářů opozičních použili svého procesu k demonstraci, k plamennému protestu, atd. — Ale takové případy nejnajdeme v naší komunistické straně. A byl to právě Radotín, který to jasně ukázal. Dostal se před soud také říšskoněmecký příslušník Krohn. Byl zadržen v Radotíně. Před soudem vyprávěl, že byl na studijní cestě, na zkušené v naší republice. Do Radotína se dostal náhodou. Byl u něho nalezen Komunistický manifest. I dovozovala obhajoba, že Komunistický manifest jest spíše kus historie, než poučka pro přítomnost. — Jest pochopitelné, že lidé před soudem zapírají. Jest to jejich právo. Povinnost soudu jest je usvědčit. To bychom chápali, kdyby nešlo o komunisty. Chápali bychom ještě, kdyby komunista, stojící před soudem, popíral určitý konkrétní čin. Ale oni jdou dále. Popírají i svůj komunismus. Mají jistě právo před soudem dělat vše, aby z toho vyvázli dobře. To jest přirozený pud každého obžalovaného. Nikdo se jen tak lehce nepřizná k tomu, o čem ví, že se mu to bude těžko dokazovati. Ale komunisté jdou zase dále. Popírají i ten svůj komunismus. Tam, kde i politické dítě musí poznat, oč komunistům při té či oné demonstraci šlo, naši komunisté vše šmahem poprou. Demonstraci líčí jako poklidný výlet. Plamennou výzvu vylíčí jako tichou, poučnou přednášku. Nepříliš hrdinně se chovají naši komunisté před soudy. Chovají se jako každý obžalovaný. Popírají. Ale nechovají se jako komunisté. Jejich revolučnost přestává před vraty okresních soudů. Naši komunisté jsou lidé, kteří mají raději resoluce než revoluce.

V. G.

veřejně konservatoř může uvádět potřebu jen konservatoře abstraktní, tak trochu an sich, ale nemůže uvádět důvodů konkrétních, které jedině otvírají pokladnu. Proto se na konec konservatoř přece jen nestaví a staví se budovy jiné, kde konkrétní potřeba je evidentnější. Příčina osobní vězí mezi hudebníky v tom, že se zaměňují stát za vysokou byrokracií. Na to si hudebníci devotissime potrpí a trpí. Položili si rovnítko mezi státním zájmem a laskavostí úředníka, která se projevuje, řekněme, dobrým zapsáním, anketami, studijními cestami a pochůzkami. V hudebním životě nedochází k určitým realizacím, k plánovitému postupu a k trvalým výsledkům, protože podřízení hudební exponenti se buď bojí hájit ideovou hodnotu státního zájmu eventuelně i proti exekutivnímu aparátu státní správy, nebo si ji ústupky předcházejí.

Méně nadané fantasií činí značné obtíže představit si hudebníka bez nástroje, leč by to byl pedagog, či bez sluchu, leč by to byl hudební kritik. Ale už jí nečiní obtíž představit si orchestr bez koncertní síně, neboť se může opřít o jedinečnou domácí zkušenost. Česká Filharmonie může v zimní sezoně hrát ve dvou sálech; v Lucerně, který je hudebně k nepotřebě, a v Smetanově síni, kde to jakž takž jde, s eventuelní výpomocí v sále Plodinové bursy. Ale Filharmonie těchto sálů nemá. Zápasí o data s nejrůznějšími atrakcemi neuměleckými, platí z nich nájem, předražený o vedlejší poplatky. Stačí si spočítati v roční bilanci, veřejně přístupné, jaké položky vydá Filharmonie za sezonu z udělených subvencí za nájem, převážení nástrojů, uložení archivu, umístění kanceláře, za zkoušky, propůjčení varhan, a jaké příjmy jí utíkají, že v nejlepší sezoně nemůže hrát, aby bylo patrné, že jsou to peníze jako investice uměleckého podnikání prostě vyhozené a ztracené. A přece: opatřit České Filharmonii (eventuelně ve společenství) její vlastní sál, bylo by zabezpečení trvalé a pro veřejné prostředky výhodné. Filharmonie by totiž mohla vskutku racionálně pracovat, protože by podnikala režijně, přijímala vedlejší příjmy ze sálu, na příklad šatně, a zvláště proto, protože by měla příjem i z těch dní za sál, kdy jej sama neokupuje. Peníze na stavbu filharmonického sálu byly by skutečná investice a nikoli subvence.

Ale nebylo by jen toto finanční, jež konečně v nejkrajnějším případě musí být z kulturního titulu uhrazeno z veřejných prostředků. Jde o uměleckou úroveň a o stav, který bychom vyjádřili takto: pomozme v nejbližší době činnosti Národního divadla tím, že jeho činnost se omezí, neboť právě nadbytek vynucené činnosti ji ochromuje (deset operních představení týdně je umělecké nonsens, ale pozoruhodnost Prahy), a pomozme České Filharmonii tím, že jí větší činnost umožníme, protože nemožnost racionální práce je příčina jejího ochromení. Takto tím spíše, protože filharmonický sál reprezentuje další hodnoty umělecké kultury a kultivace. Je nesporno, že ráz a rozsah koncertní sezony dávají právě koncerty České Filharmonie. Její koncerty jsou právě ony symfonie, mezi nimiž mistr píše svá kvarteta a sonaty. Při tom je nutno doznat, že přes všechnu uměleckou výši, obezřetnost vedení a dnešní přímo virtuosní techniku správně nemůže být Česká Filharmonie plně exploítována. Nemá vždy vhodných dat, a má-li je, kdo by platil za lístek v sále, kde slyší hudbu mizerně (Lucerna) nebo s doprovodem (Smetanova síň, pivní výtahy)? Za takových okolno-

stí se prostě orchestr reproduktivně a neproduktivně znává a obecnost odrazuje. Filharmonie sama nemůže uskutečnit všechny umělecké plány, které má, protože nemá kde a kdy. Nemůže organisovat sezonu, jak by mohla, kdyby ovládala sál. Mnoho totiž špatných, umělecky bezcenných a podnikatelsky vyděračských produkcí nemohlo by se vůbec provést, protože by Filharmonie nezadala sál čemukoliv a komukoliv. Koncert ve filharmonickém sále byl by totiž už sám sebou zárukou uměleckou i kasovní ochranou obecnosti; jako třeba ve Vídni a všude jinde. Ve filharmonickém domě mohla by být snad i konservatoř, jisté sály, studijní místnosti, centrální hudební archiv, korporace, hudebnický a nástrojařský trh, a ještě jiné věci. Věc totiž je jasná. Filharmonie by potřebovala vskutku pracovní a účelnou budovu se sály, a ne nějakou bůhví jak důstojnou budovu, jež by ležela ladem. Vyřešení je věc architekta.

A tak se zdá, že otázka divadlo či filharmonický dům není příliš těžkou tajeňkou. Jsou tu předpoklady umělecké (slohové), administrativní i peněžní. Že tomu tak je lze zkusit úvahou: položit požadavek filharmonického sálu (místo Rudolfiny), a hned se ukáže kam realita požadavku sama vyústí; pak položit otázku dvou divadel (místo dvou divadel) a sama vyjde.

K. H. Hilar:

Můj miláček herec.

I.

V té době našinec musel bydliti v Alt-Jakobsstrasse u pana vrchního umývače talířů Frieseho z Alexanderplatzu a při jednoduchých okenicích při — 20° pod nulou a při naprostém nedostatku uhlí ohřívati si k obědu zmrzlý salám pod jednoduchou duchnou — aby bylo možno večer tlačiti se na poslední galerii a po představení u vchodu pro herece s čerstvou růží, koupenou za ušetřenou dvoumarku, podati mu ji, až vystoupí odlíčen, bledý, s horečkou v očích, vyhrnutý límeček, cigaretu v ústech. Na jevišti hrál sešlého, rozpadajícího se dekadenta, jehož prsty a hlas se chvěly jako prasklá struna na spinetu a jehož rusá duše uvolňovala se z fyziologické porušenosti životního sentimentu Augusta Strindberga, kříženého Stanislavem Przbyszewským, s takovou ryzostí a bezprostředností, že se zdálo, jako by tento herec nemohl dohráti konce své role a dohraje-li, nemůže již nikdy ji opakovati. Tak nervově se vydal ve svém uměleckém výkonu, tak fyziologicky těsně stál soukromý člověk za svým uměleckým výtvozem.

Druhý prostě otřásající jednoduchá pravdivost — mužský žal ze života, který hoře prudkým plamenem co vteřina se rozpadá v popel a prach — sevřela srdce. Němý vzlyk rusé mužnosti, jež se bezmocně usmívá, nemohouc se již více vzchopiti k životu a bezmocně se rozpadává vničeť.

2.

Podal jsem mu rozpačité růži s mladickou zajiklostí, vykoktal jsem prosbu o schůzku v kavárně. Usmál se na mne nepřítomně. — »Děkuji, nemám času. Od rána do večera zkoušky, pak představení. Jsem nasmrt unaven. Až někdy jindy«.

Vsedl do auta. Ne, nezapomenu na jeho bledý úsměv. Tak se usmívají jenom umírající, jichž život do rána uhasne.

3.

Měsíce plynuly. Po celou tu dobu nebylo ho lze zastihnouti. Čekal jsem celé večery marně, unikl mi vždy. Kterými východy vycházel?

4.

Vyčíhal jsem jej nicméně v malé umělecké kavárně. Přišel nejistým, váhavým, bloudivým krokem, sešit role v kapse, švihácký klobouk naražen, těžký doutník v retním koutku. Nadběhl jsem u šatny. Usmál se dvojsmyslně. Týmž pohledem mne současně poznal i nepoznal. Bledší než dříve a mnohem unavenější.

— Čeho si přejete, mladý muži?

— Věnujte mi jen několik vteřin.

— Promiňte, nemám ani vteřiny času. Odskočil jsem ze zkoušky mezi odpolednem a večerem. Nevíte, jak jsem unaven, jak je mi těžce! Totéž váhání, týž boj, týž zápas na život a smrt, od týdne k týdnu, po roce rok. Mám ještě důvěru žítí týden. Žiji ještě, než vytvořím tuto novou roli, tuto tisíckrát prokletou novou roli. Neumím ještě ani slova, za týden je premiéra. Přijdete? Přijďte jistě! Sbohem!

Můj miláček, který mezi rozhovorem svlékl svůj kabát, znovu jej obléká, aniž čeho v kavárně požil a prchá bez pozdravu turniketem.

— Co je tomu muži? ptám se šatnářky. — Je asi těžce nemocen.

— Je nemocen. Je celý život těžce nemocen. Co ho znám, je takový. V nepřetržité samomluvě se sebou samým. Nic kolem sebe nevidí, neslyší.

— O čem to rozmlouvá? S kým to bojuje?

— Jest v nepřetržitě souboji se sebou samým a svou nejbližší rolí, praví divadelní sluha, který běží spěšně za hercem, aby mu doporučil zásilku nikdy nedoručitelnou. — Nelze s ním mluvit v divadle, v kavárně je nepřítomen, doma nespí — a vrhá se turniketem za ním, jenž prchá.

5.

Po deseti letech. Malé moderní vídeňské divadlo. Můj miláček hraje Schwingerlinga, Wedekindův cirkusák, dobrodruh, vídeňský roué, Strindbergův bohém, muž z konce století. To, jak chodí, švihá bičkem, krouží si na skráních stendalovské šištky, hltá cigarety s tuberkulosním úsměvem, — to, jak pije cognac a absinth, je divadlo samo pro sebe. Zchátralost předváděné postavy jest privátně otřásavá. Rusá bída a rusá smrt vyměňují si půvab ve stesku těchto očí. Snad někdy sevřel mé srdce Vojanův Tetěrev v »Měšťácích« nebo Kačalovův baron v »Na dně« — taková míra lidské spotřebovanosti a neúčasti na tomto světě. Tento podivný pavouk proplétá na osnově osudu své dlouhé nohy, boří se, proboří a propadne se vůbec. Zítřka již ho nebude. Skutečnost jeho hereckého výkonu je tak hluboká, tak otřásavá. Zde nejde o žádný výtvar, zde dosazuje herec do svého řemesla svoji vlastní fyziologii. Tento můj muž spaluje s lhostejným klidem před zraky divákovými své buněčné tkáně. Jak může dlouho žítí? Jak může dlouho tvořiti? Jak dlouho se ještě může spotřebovavati? Jsem opravdu zvědav, jak bude moci stokrát opakovati tento kus.

6.

Po deseti letech. Na státním berlínském divadle. Shakespearův »Král Jan«. Režisér odpadl, Shakespearův odpadl. Kritika chválí jedině lidsky velký herecký výkon — mistrovský účín, který vyvrcholuje v tom, že nepředvádí ani typu, nebudí ani uměleckého úchvatu, ale těmi nejprostšími prostředky buší na divákově srdce a budí v něm tu nejvýznamnější divadelní kvalitu: cit pro člověka. Slaboch a rozvrácený muž na trůně, mrazem života se tetelící lidské srdce, obnažený nerv na pitevním stole, malomoc, resignace, sebezvdání, abdikace. Už nic — už na světě nezbyvá nic. Plavé vlasy rozčísnuté a přilepené k čelu, tvář zsinalá a bledá, bezmocné gesto ruské pokory veřejného pokání. »Zhřešil jsem,« praví gesto celého těla, klesajícího do hrobu a vzdávajícího se života jako moucha na podzim, když odpadá od skleněné tabule. Rembrandtovo Snímání. Ale tento Ježíš nemá žádných Marií, jediná žena, která mu zbyla, byla ta, jež ho počala.

Ano, tato opuštěnost, to jest jeho poslední nápěv, to jest poslední sordina, která dusí jeho hlas.

Nakonec muži v těchto letech jsme všichni sami.

Můj herec se usmívá, nehořekuje, jeho hlas se chvěje zcela nenapodobitelnou kadencí. Není to zoufalství, je to resignace. Tento Galilejský táhne na svou Golgotu kříž, a není, kdo by mu podal roušku, aby otřel smrtelný pot.

Navštívím jej v šatně. Tisknu mu ruce. Se slzami v očích mu blahopřeji k tak skvělému výkonu. Polonahý, plášt přes bedra, sedí tu, aniž pohne brvou. Schází mu do rukou jen třtina. Ecce homo. Kyne mi k židli. Rozpačitě zavádí rozhovor: — »Jste Čech, pane, také já jsem po matce Čech — labská rovina u Poděbrad. Mám tak těžkou a váhavou krev.« — Opakuje si šepetem text veršů svého závěrečného výstupu.

Já: Viděl jsem vás jako student — Tajfun, Strindberg, Przi Byzsewski, Liebestrank.

Potrásá hlavou, mumlá verše a bledě se usmívá.

— Křížová cesta, již nebude konce. Nová role vtuká mi novou sílu, nové mládí, život. Dají-li mi na smrtelné posteli novou roli, nebudu moci umřítí. Herec je role.

Zvonění inspicientovo.

— Promiňte, jdu umřít na jeviště —

Nastrčí na hlavu korunu, vezme žezlo pod plášt. V této póze, již tak dobře lidstvo zná, setrvává ještě vteřinu, zatím co pije poslední aperitif.

— Ecce homo! opakují si v duchu.

7.

— Kolik let je tomu muži?

— Panu X Y Z?

— Panu Z —

— Nikdo neví. Třicet nebo šedesát. Posuďte sám.

8.

V ředitelské lóži přihlížím generální zkoušce nové moderní hry. Můj miláček herec vchází na scénu. Zkouší milence neurologa. Zcela mladý, zcela neosobní. Suchý, vědecký vzhled, zlatý učenecký cvikr, jež opatrně vkládá do plyšového pozdra. Bledý a rozvrácený, ale americky zcela jistý. Konsultuje svou partnerku — své velké životní erotické dobrodružství a opatrně, váhavě zaměřuje svoji konverzací. Máte dojem, že zaostřuje mikroskop. V tom, jak ji vezme za ruku, již

políbí, jest mrazivá horoucnost mikroskopického údivu, mužské sladkosti, sentimentu, který zmrzl na nejvyšším mrazu ducha. Jak suše vykládá své rozechvění, jež stylisuje řečí lékařského receptu, své citové vyznání, plavé oční řasy se navrstvují a přivírají, hlas se mu chvěje, třese rozechvěním operátéra, jenž zatknuv pinsetu do rozežrané tkáně, vyřezává do ní fatální ránu. Jeho zrak je skelný, jeho lidská neúčast a ledovost protíná se s jeho vědeckou horečkou. Zachází s milovanou ženou jako s buničinou pod streptoskopem. V tomto jeho tónu lidské srdce jest epiderma a lidský osud věcí buněčných tkání. V tomto jeho tónu erotická mluva má ráz vzrušené diagnosy. Jeho sexuální akcenty jsou agonické. Udílí polibek způsobem desinfekční čistoty. Všecky jeho projevy, přízvuky, výdechy mají křehkost kapilárních experimentů. Jeho něžnosti mají subtilitu vlásečnic. Není tu pranic z milovnického pathosu, slzy milencovy mají skelnou destilovanost. Zde mužská horečka, touha po mase, úchvat rozkoše a mdloba spasmatu mají křehce elegantní výraz vědeckého zoufalství, v němž vzlyk, nervový otřes a tumult srdce mají vyváženost vědecké pravdy a věcnost preparátu, přesně vědecky získaného. Milenecký úsměv jest muskulární ovládnutostí.

Jedenkaždý lidský cit, ať cit touhy, opojení, úchvatu, ukojení, má čirost skla, taveného v nejvyšším žáru. Mám pocit, že miluje-li čtyřicátník, jest jeho láska chemickým procesem tavení, v němž čirá podstata lidského sentimentu, sperma, prochází tkáněmi ducha a nervů jako křivulí, svrchovanou výhni reflexe a stává se oním prvkem, z něhož se rodí perla a brilant.

Vše, co tento učelec šílený láskou a pohlavní inspirací mluví, jest nerostný prvek tak britký, že řeže představy a pocity jako démant okenní sklo.

Pohlavní láska stala se tu svrchovanou inteligencí. Vrhel se do křesla, zvrátil naznak hlavu, vydechl z hlubin a vypukl v neutišitelný pláč moderního Fausta, jenž nemůže najít na nádrzu zbožňované Heleny biologickou formuli své neuhasitelné pohlavní žízne.

Scéna končí. Režisér pohnutě tleská, prosí zdvořile ještě jednou. Inspicient obrací list, technický personál vrací se na svá místa. Vyčerpaná primadona přetře si spánky kolínskou vodou, avšak můj rek leží zhroucen v křesle, nemůže vstát, nemůže opakovat. Posléze se vzhopí a vrhá se do zákulisí. Opřev se o konstrukci portálu, zahalí si obličej a usedavě pláče. Omluvně šeptl: »Promiňte, nemohu zpět na scénu, jsem vyčerpan.« A šeptá dále mezi vzlyky: »Nemohu dvakrát! Nemohu dvakrát!«

Scéna se opravuje, osvětlovači připravují tělesa. Můj miláček se posléze vztyčí, začne chodit, zapaluje si cigaretu, zuřivě hltá tabák a dým. Uplyne řada minut a množství divadelního času, než se uklidní a ovládne.

Na scéně se zkouší, napověda metá narážky a odpovědí.

A můj miláček herec přechází, šlukuje a usedavě pláče.

— Zahraji-li správně tuto roli, nepotřebuji již déle hrát, nepotřebuji již žít.

*

Hráti divadlo jest trpět. Když je muž na konci svých sil, milovat jest trpět. Po celý život byl na konci svých sil, miloval a trpěl. Ale nikdo nikdy nedal polibek, v němž kdy člověk více miloval a trpěl, než on.

Jiří Frejka:

Je Shakespeare aktuální?

»Divadelní studentské ústředí« na debatním večeru minulého týdne, dal na přetřes tuto otázku. Není pochyby, že je aktuální ona sama vzhledem k častým neúspěchům jeho častých inscenací. Neúspěchům u publika, neboť zjišťovat aktuálnost dramatického autora u kritiků by mělo být toutologií a bylo by asi hyperbolou.

Režisér Dostal nedávno napsal u příležitosti Jindřicha IV., že Shakespearovy typy a problémy zůstávají věčně živé a že je potřebí pouze je podtrhnout moderní inscenací, aby byly soudobé a živé, navazující na obdobné moderní typy a problémy, jež divák zná.

Je to správné, ovšem nyní je otázka »jak«. Divadlo je útvar příliš komplikovaný, než aby pouhé pročištění postav a vět postačilo k zesoučasnění. Nikdo jistě nebude pochybovat o velikosti Shakespearových koncepcí, ale je jisto, že vplynuly z konvence 16. a 17. století, a že často pocítíme jistý nezáměr před sebe živějšími scénami, protože budou vyrůstati ze společenské konvence dávnou minulosti. Shakespeare jako feudální autor má jiný názor na souboj, sňatek, cizoložství nebo vraždu než máme my. A tak jeho hrdinové mají sice jako my zájem o vyřizování sporů dvou lidí, o manželství i o vraždění (což nás spojuje s tehdejšími hrdiny), ale formulujeme své otázky již docela jinak. Naše konvence i naše řešení jsou jiná. Spíše by asi bylo potřeba nového a stejně geniálního »plagiátora« jako byl Shakespeare, aby celé kulturní bohatství dovedl uvést v poslušnost své technice, svým zámyslům, svému dílu. Ale toto bohatství i to dílo by bylo současné, mělo by plnou palčivost a mohlo by vyrůstat v plnou hodnotu.

Ano, naše konvence i naše řešení jsou docela jiná. Ten věčně lidský základ, který dnešního diváka spojuje se Shakespearem, nachází dnes jiné formy, tak jako dnešní mučení je jiné než středověké. I my, jak řekl p. Kreibitz ve zmíněné debatě, máme na př. problémy otců a dětí, ale zdali těžiště tohoto problému vidíme tam, kde Shakespeare? To je otázka.

Přes to je tu potřeba zabývat se Shakespearem. Stará Evropa má potřebu lidí a lidství na scéně, a za tuto cenu aspoň t. zv. dobré divadelní publikum je ochotno dívat se do Shakespearovy lidské výhne prismatickým historismu. (Divadlo je v tomto směru hodně nespravedlivé vůči svým klasikům: i když literární cena díla je věčná a nesnížitelná, ptá se, zdali není zmenšena ona aktuální cena ryze divadelního účinku). Bulvární komedie na př. je technicky tak dokonalá a přece vás neuspokojí plně, protože její postavy plynou po povrchu a nezachycují lidské prázaklady moderního člověka a jeho současných i příštích konvencí. Jsou tu cliché, ne lidé.

Zde jsme u prvního nebezpečí realizací Shakespearea: aby z jeho hrdinů a jeho her se nedělali hrdinové a hry starého divadla, nýbrž současného života. A to patrně nepůjde jinak než stoprocentní dramaturgickou úpravou, přetvořením celého tvaru Shakespearových dramát na dramatickou formu dneška. To není Shakespeare ve fraku, to je Shakespeare — od dnešního (a ne průměrného) autora. Bude potřebí trochu kaciřství k tomuto přepracování, ale divadlo je pro diváky, a jejich vnímací forma je základem, z něhož je

možno stavět. Nemá smyslu do nekonečna opakovat kletbu staré Evropy, která jen obměňuje, místo aby hledala nová řešení.

Shakespeare jako každý geniální autor nese ve svém díle zároveň dvě epochy: svoji současnou a — současnost všech dalších století. Shakespeareova současnost, tof struktura jeho dramát, jejich délka, pojem tragična, pojem cti, lásky a podobně. Tato část podléhá změně a obecnost ji brzy přestane cítit. Druhá část, která je společná 17. století stejně jako nám, jsou Shakespeareovi lidé, lidské typy, lidská zrůdnost, společenský čich — a tento Shakespeare je živý a bude živý. Pravdu v divadle nemá divák, který jde posoudit do divadla Shakespearea, i kdyby tento divák byl kritikem, nýbrž divák, který sem jde něco prožít.

D O B A A L I D Ě

Karel Scheinpflug:

Autorem snadno a rychle.

II.

Povídka Arnošta Caha »V pravěkém světě«, o níž jsem psal v prvním díle tohoto článku, vyšla nákladem »Dědictví Havlíčkova« v Brně, nakladatelského družstva, jehož je p. Arnošt Caha předsedou a funkcionáři jsou pp. Emil Caha a František a Stanislav Malouškové, vesměs blízcí příbuzní autorovi. Z tohoto nakladatelství vyšly ještě dvě jiné publikace, které jsou předmětem soudního trestního řízení: knížka »Langer, Kopta, Medek: Legionářské povídky« a knížka »Heyduk, Neruda, Sládek, Vrchlický: Výbor z jejich lyriky«. Žalobci, nakladatelské firmy J. Otto, F. Topič a Gustav Voleský žalují, že těmito výbory se jejich pořadatelé a vydavatelé dopustili zásahu do původských práv k dílům jmenovaných autorů (kromě Nerudy), jež žalobci vydali svým nákladem.

V tomto případě jde o otázku patisku. § 23. našeho autorského zákona stanoví, že do původského práva nezasahuje ten, kdo převezme do samostatného literárního celku, který jest svou podstatou dílem vědeckým nebo sbírkou uspořádanou k potřebě školní, vyučovací nebo kostelní, v rozsahu účelem toho ospravedlněném, jednotlivá drobná vydaná díla toliko k vysvětlení textu, nepřesahuje-li převzatá část nejvýše tiskový arch díla, z něhož byla převzata.

U obou jmenovaných výborů možno konstatovati, že povídky anj básně v nich obsažené nepřesahují tiskový arch toho kterého díla, z něhož jsou vyňaty; že však vlastní text obou knížek pozůstává jen v kratičké předmluvě a hrsti poznámek a že knížka »Legionářské povídky« je vydána Dědictvím Havlíčkovým jednou jako svazek »Knižovní středoškolské četby« a po druhé jako číslo sbírky »Pěkné knížky naší mládeže«.

Soudní řízení o této věci není dosud ukončeno a jeho výsledek bude mít pro všechny československé spisovatele a nakladatele značný význam. Kdyby otiskování kratších prací dle příkladu Dědictví Havlíčkova mělo být uznáno přípustným, pak by všechny literární práce, které nepřesahují rozměr tiskového archu, pozbyly vlastně autorské ochrany.

Nechť však soudní rozhodnutí o právní stránce

věci dopadne jakkoli, třeba prostě z důvodů mravních protestovati proti tomu, aby se jménem Havlíčkovým ve svém štítu zdobily vydělečné podniky, které poškozují české spisovatele o zaslouženou mzdu.

Jiný spor o zásah do práva autorského vleče se již od konce roku 1927 před krajským trestním soudem v Č. Budějovicích. Vydavatelstvo brněnského ilustrovaného časopisu Lucerna žalovalo pp. Karla Kratochvíla a Aloise Meerwalda, prvního jako nakladatele a druhého jako redaktora časopisů Deutscher Böhmerwaldbote a Der Sonntagsbote, vycházejících v Č. Budějovicích, že uveřejnili v ročnících 1926 a 1927 jmenovaných dvou německých listů vypravování »Aus der Familiengeschichte der letzten Habsburger«, které je z největší části pouhým výtahem z II. dílu románu »Kletba Habsburků«, jež vycházel v časopise Lucerna v roce 1925 a byl téhož roku vydán i knižně.

Ani tento spor není dosud rozhodnut, nebudu se tedy zabývat jeho podrobnostmi, tím méně, poněvadž v něm nejde o dílo literárně významné, nýbrž jen o dílo ceny obchodní. S hlediska literárního jeví se německé vypravování opravdu jako pouhý překlad větší části českého románu, doplněný výňatky z několika jiných cizojazyčných knih o rodinných poměrech posledních Habsburků. A obecnou zajímavost mají tu dvě fakta: předně jak tyto historie ze soukromého života Habsburků dosud silně poutají zájem širokých vrstev, a za druhé jak se v našich literárních poměrech časy změnily. Do nedávna si čeští spisovatelé naříkali, že se jejich díla nepřekládají do cizích řečí; v tomto případě si už český autor resp. jeho nakladatel stěžuje na pravý opak.

Paní Anuše Mittenhubrová, autorka několika panádlových »dívčích románek«, uveřejnila v kalendáři »Prorok« na rok 1929 povídku »Chybný krok«, jež má následující obsah: V malém městě žije vdova po kancelistovi Nováková se svými pěti dětmi. Má skrovnou pensičku, její dcera Lidka přivydělává si šitím šatů a nejstarší dcera Pavla stará se o výživu svých sourozenců Jiřího, Dolfy a Riny, kteří studují na střední škole. Na tichém obzoru této rodiny se pojednou objeví černý mrak: z trestnice přijde znenadání dopis, že nejstarší syn Josef se v nejbližších dnech vrátí ze žaláře, kde byl uvězněn pro loupežnou vraždu. O existenci tohoto člena rodiny věděla dosud jen jeho matka a sestra Pavla, ostatní děti ho pokládaly za mrtvého. Nenadálá zpráva o jeho návratu ohromí pozdě zasvěcené hrůzou: jaká hanba pro celou rodinu, jaké znemožnění jejich postavení! Jiří a Dolfka protestují proti návratu trestancovu, Lidka se chystá ihned k odjezdu z domova, i matka, obávajíc se, aby odhalená minulost nejstaršího neodradila Dolfě a Pavle jejich ženichy, dčší se jeho příchodu. Jediná Pavla, jež udržovala s Josefem styky i ve vězení, je pevně odhodlána jej přijmout a poskytnouti mu nutné podpory při opětném vstupu do společnosti. Přes prosby a hrozby ostatních oznámí rodinné tajemství svému snoubenci a když on se projeví slabým, aby tuto úhonu nesl s ní, vrátí mu jeho prsten a slib. Nemohouc překonat odpor ostatních, odtrhuje se Pavla od své rodiny, již dosud byla vším, a jede vstříc nešťastnému bratrovi, jež potřebuje nejvíce její pomoci, aby žila dále s ním a pro něho. Ale její obětavost se objeví marnou: propuštěný bratr klesá na prahu svobody, sražen srdeční mrtvicí z rozčilení...

U brady prorokovy, nezdá se vám, že jste tuhle historii už někde slyšeli? Ba věru, tady se leze do mého zelí. Je to mé tříaktové drama »Mrak«, které jsem napsal před dvaceti lety, jež se tu drancuje. Tenhle divadelní kus tedy předělala paní Mittenhubrová na povídku, již dala název »Chybný krok«. Vypůjčila si skoro celý jeho děj se všemi podrobnostmi, všecky jeho postavy s tělem i duší, a rozvařila jeho dialog v neslanou kaši epického povídání a v bezduché, strojené rozmluvy. Překřtila arci jména všech osob a přidala zbytečnou a bezvýraznou osůbku Řiny, která je pouhou ozvěnou Pavlinou, udělala z Pavlina ženicha, který je v mém kuse knihtiskařem, kupce, a z Dolfina profesora okresního komisaře, mrtvici, jež ochromila v mém kuse matku Skálovou rozčilením ze zločinu nejstaršího syna, nahradila revmatismem matky Novákové, vzniklým bezpochyby z nedostatečného pohybu, a místo hostinské, jež byla uškrcena zbloudilým Janem a jeho soudruhům, dala zavraždit staříčkého hostinského...

Domnívá se paní Mittenhubrová, že tyto drobné mechanické změny postačí, aby vzniklo dovolené zpracování cizího literárního díla v nové dílo původní? Neví tato dáma, že k zdramatisování cizí povídky nebo románu je potřebí svolení jejich autora, natož k postupu opačnému, který je ostatně literárně nesmyslný? Nebo to ví, ale kojila se nadějí, že takový kalendář se nedostane do rukou literárních čtenářů?

Případ paní Mittenhubrové neprojednává se před žádným soudem. Nežaloval jsem, spokojuji se tím, že jež zde zaznamenávám.

Všecky případy, o nichž jsem mluvil v tomto článku, mají jeden zajímavý společný rys. Také dříve se arci vyskytovali v českém literárním cechu někdy jednotlivci, kteří si šli zapytlatič do cizích literárních revírů. Ale bývali alespoň tak opatrní, že zajížděli obyčejně pro svou kořist do málo známých končin cizích zemí nebo do zapadlých oblastí dávné minulosti. Dnes vidíme, že sahají klidně na světová díla tak populární jako jsou spisy Verneovy, na domácí práce tak známé jako jsou knihy R. R. Hofmeistrovy nebo můj kus, který se hraje již dvacet let na všech českých divadlech. Jak vidět, i na tomto poli práce vzrůstá smělost křišťáknů, i je třeba věnovati jí bystřejší pozornost.

POVOLÁNÍ A ZÁLIBY

Jaroslav Jara:

Změna sokolského kroje či myšlenky?

Smí být sokolský kroj měněn?

I. M. Tyrš: Kde stanutí, tam smrt, jen r u c h e m žijeme!

II. Br. F. P.: Nedopusťte, aby náš kroj napravován nebo — dokonce (!?) modernisován. I ty těžké boty...

Tyrš sice napsal naprosto jasně a srozumitelně, že základem všeho pokroku v Sokole musí být heslo »věčný ruch a věčná nespokojenost s tím, co až dosud bylo vykonáno«, ve všech sokolských cvičitelských i ideových školách už leta a leta hlášáno je, že Tyršovým programem je, — citujme naprosto přesně:

»kamkoli v čem je dospěno, to nezdržuj nás myslit a pátrat dál, zda by snad přece nemohlo všechno to, též jinak a ještě lépe býti...«, ale zdá se, že to vše jsou jen docela planá slova, běží-li o nadhozenou otázku, měl-li by být sokolský dnešní kroj nějak měněn, nějak učiněn lepším, praktičtějším a žádoucnějším širokým massám sokolského lidu.

Zejména pak zdá se, že před vysokou sokolskou jezdeckou botou má uctivě ustoupit a přestat »všechnen ruch, všechna nespokojenost, všechno snažení o to, zda by snad přece nemohlo všechno též jinak a ještě lépe býti.«

Poslyšme, jak reaguje část Sokolstva na kratičkou více méně nenápadnou zprávu sokolského tisku o tom, že »na schůzi cvičitelského sboru mužů podán byl návrh na změnu sokolského slavnostního kroje«. Uveřejňujeme bez změny celý dopis bratra F. P. (dáváme jen šifru místo podpisu), protože celý dopis je naprosto charakteristický pro nazírání některých, a to z části dokonce rozhodujících kruhů sokolských.

»Bratři mileni! V 17. čísle Věstníku sokolského dočetl jsem se, že na schůzi cvičitelského sboru mužů ČOS byl předložen též návrh na změnu sokolského kroje. Nevím bratři, čeho se změna tato týkala, ale věřte, že srdce zabolí, nad pomyslením (! — vykřičníky přičiňujeme my), že snad nynější reforma veškerého života v Československu nezastaví se ani před, nám starým, tak milým a tak tradičním krojem slavnostním. Současná moderna hlodala na lecčems již, ale neviděl jsem ještě nikde, ani v žádném stejnokroji, třeba i vojenském, nic pěkného a praktického. Bratři, nebáli (!) by jste se sáhnouti i jen k nepatrné (!) změně našeho kroje? Kroje, který nebyl předstížen žádným jiným sdružením. Kroj, kterého již pro svoji tradici si máme co nejvíce vážit, kroj, který svým sestavením budí všude nadšení a radost, kroj, ku kterému v době rakouského útlaku bylo vzhlíženo s největší nadějí, neb v tomto kroji naše šiky byly ceněny jako nejlepší předoboj národních bojovníků. Je možná — dnes — vytvořiti něco lepšího? A bratři — i kdyby (!) — nebyl by to hřích rušit tradici jeho? Bratři, prosím Vás, nedopusťte (!), aby náš kroj byl napravován anebo dokonce (!!!) modernisován. I ty těžké boty (!!!) dovedou jinak dupnout, ať při veselém pochodu sletovým nebo při tklivě tichém průvodu pohřebním. F. P. v K.«

A za tím je hned douška redakce Věstníku Sokolského:

»Uveřejňujeme tento upřímný hlas jako jeden za mnohé, jež nás v této věci docházejí a jež všechny vyznívají podobně: Bratři, nemějte obav! Změna kroje není tak na dosah ruky, jak by se snad zdálo podle novinářských zpráv. Rozhodně kroj nebude měněn v dohledné době, můžete si ho bezpečně objednat v té pevné víře, že vás, — i když jste mladíky — doprovodí třeba až do hrobu.«

Zdálo by se, že otázka tak vlastně vnějšková, jako je kroj, něco co se nosí zevně, mělo by nejvýš snad pohoršiti oko, nikdy však by nemělo jít k srdci. Ale zde jsme u jádra celé věci: zdá se, že jsou lidé někdy ochotni zaměnit kus látky za myšlenku, zdá se, že někdy je lidem milejší prapor než to, co se za praporem skrývá. Sáhněte na prapor, abyste se podívali na barvu a jakost látky a někdo se najde, kdo bude ochoten bít se s vámi proto, že prý jste mu sáhnuli — na srdce.

Pohledme, jak jsou ty pojmy spletené na předchozí stránce zmíněného čísla Věstníku sokolského a jak tam zas jiný Sokol »hledá myšlenku sokolskou — v kroji s vysokými botami«, abychom se tak stručně vyjádřili.

»Hledáme cesty, aby geniálnost Tyršova vynikla nejenom cvičebně, ale aby byla patrna i z účasti jak na cvičišti, tak i v průvodu, abychom mohli dokumentovat, kolik československých lidí přilnulo k myšlence (!) tvůrce Sokolstva, kolik lidí jde věrně za ním.«

A cestu k tomu, aby geniálnost Tyršovy sokolské myšlenky vynikla, vidí navrhovatel v tom, aby se vypsalý ceny a tím podnítila snaha jednat v závodění za tím cílem, aby byla co největší účast: 1. (na prvním místě návrhu!) členstva v kraji, teprve jako 2. účast členstva v prostných a na 3. místě (!) teprve účast členstva na závodech.

Návrh podává vynikající cvičitel sokolský, bývalý vynikající mezinárodní závodník, tím spíše musíme se pozastavit nad tím, že i on, ať si třeba snad ze zvyku nebo z jiných důvodů staví na první místo snahu, »aby geniálnost myšlenky Tyršovy vynikla hlavně také účastí na průvodu slavnostním, aby co možná nejvíce duší šlo věrně za myšlenkou Tyršovou« — rozuměj: ve vysokých jezdeckých botách...

Čím víc lidí půjde ve vysokých botách v průvodu sokolském — bude tím opravdu jasněji dokumentováno světu, že: Tyrš byl geniální?? Nevypadá to dnes tak, jako by pro mnohé zkušebním kamenem, na němž osvědčuje se »věrnost nebo nevěrnost Tyršově myšlence« byly — s odpuštěním — vysoké boty?

Věru, že se někdy zdá, že Tyrš při psaní sokolského evangelia ve zhuštěném svěžím a vždy jasném článku »náš — roz. sokolský — úkol, směr a cíl« na některé z nejdůležitějších věcí pozapomněl. Zdá se, jako by byl pozapomněl na to, že jedním »z úkolů, směrů a cílů sokolstva« je — inu: nosit vysoké boty ke kroji.

Všechny ty nejrůznější argumenty pro částečnou změnu kroje a zejména všechny ty argumenty proti vysokým botám byly již častokrát zváženy, abychom tak řekli dokonce každý z těch tisíců Sokolů již zkusil na vlastní kůži, »kde ho boty tlačí« při letních výletech, ale to vše nic neznamená: objeví se jen zpráva, zprávička o tom, že nějaký návrh se objevil a už řadu lidí až srdce zabolí nad tím, že by někdo něco proti kroji a — i těm těžkým botám, co dovedou jinak dupnouti — se »opovážil míti«.

Vysoké boty začínají — zdá se aspoň, — patřit mezi sokolské svátosti. Neboť s nimi spojují někteří dokonce i věci tak vážné jako jsou myšlenky na poslední věci člověka. Bývá to poslední argument lidí starších, kteří nedovedou o pravdě svého názoru přesvědčit, že vyhazuje se jaksi poslední trumf: i »při tklivě tichém průvodu pohřebním budou ty vysoké boty znít lépe, — mně už ty vysoké boty do hrobu doslouží« — a podobně to zní.

Jenže je nejen potřebí, ale nanejvýš nutno je již podívat se na tyhle ty t. zv. poslední argumenty podle pravdy. Již mnoho, přemnoho dobrých a předobrych věcí na světě bylo odsouzeno k ustoupení proto, že se vyskytli staří, úctyhodní zasloužilí lidé, kteří místo věčných důvodů vyrukovali se svými šedinami a s hrobem a podobnými věcmi, chtějíce docílití toho, aby se jim ustoupilo i s dobrou věcí.

Především tedy je naprosto jasno v tom, že nikdo rozumný nebude chtít reformovat sokolský kroj tak,

aby se prostě vše to, co až dosud bylo, tedy i ty vysoké boty, odhodilo. Běží především o to, aby ti starší a vůbec ti, kdo již své vysoké boty — a často jsou to jen náhradní holinky z voskovaného plátna! — mají, připustili, že nebude vůbec žádnou zradou na sokolské myšlence, půjde-li snad za četou těch starších ve vysokých botách četa těch mladších a v kroji snad stejném nebo jen nepodstatně změněném a v botách nízkých.

Je samozřejmé, že ti, kdo již si svoje vysoké boty »vyšlapali«, nebyli by ochotni těchto bot se vzdát a je více než jisto, že nikdo nebude k tomu nutit. Běží však mimo jiné také na př. o to, je-li správné, aby sokolský kroj zůstal i nadále, v republice jen krojem slavnostním, parádním, při čemž by bylo současně na místě ventilovat otázku tak zvaných »parádních sokolů« a vůbec souvisí s touto zdánlivě vnějškovou otázkou mnoho jiných důležitých věcí, o nichž lépe pohovoříti jindy.

Je řada mladých v Sokole, většinou jsou to cvičenci, aktivní členstvo, mladí, na nichž je budoucnost jako všude jinde, a pro ty nějakých 300—450 Kč za nepraktické vysoké boty je obnosem nejčastěji značně vysokým. Běží o to, aby vůči těmto odvykli si ti starší užívat té povýšené posy, která diktuje slova podobná tonu, který jsme slyšeli: »Bratři, nebáli byste se sáhnout i jen k nepatrné změně našeho kroje?« Zní to povýšeně i když to zní současně trochu komicky, uvážíme-li, že dá se to říci také: »Bratři, nebáli byste se — sáhnout na ty vysoké boty?«

Je to pouhá pověra, myslí-li snad někdo, že »v době rakouského útisku bylo vzhlíženo s největší nadějí k sokolskému kroji« snad proto, že při tom kroji byly vysoké boty. Historická pravda je, že bylo vzhlíženo ke kroji, — to je pravda, — ale nikdy nebylo vzhlíženo s nějakou nadějí k sokolským botám. To tedy zas ne.

Mezi Sokolstvem, živlem pokroku, mělo by se vůbec již přestat s argumentováním a la: »v čem jsem se narodil, v tom také umru«. Tímto jezovitsko-chytristickým heslováním může se snažit uhájiti svoje ohrožené posice a řády klerikalismus, nikoli však hnutí, směřující »až na nejvyšší metu!« Ostatně nutno poznamenat, že ve vysokých botách se dosud nikdo nenarodil a také snad jen tu a tam někdo ve vysokých botách umře. Je to vůbec někdy ošemetné příliš se odvolávat na to, co bylo. Valná část všeho Sokolstva narodila se na př. nesporně za Rakouska, — v době, kdy, jak jsme četli, — bylo k sokolskému kroji vzhlíženo s největšími nadějemi.

Znamená to, že bychom měli chtít také umřít v tom — starém Rakousku? Nebo znamená to, že má být k sokolskému kroji vzhlíženo tak jako tenkrát, s těmi starými nadějemi? Což se ty naděje nesplnily?

Naděje se splnily, historický starý kroj udělal svou úlohu stejně jako ji udělaly kroje našich legionářů v Rusku, Francii, Itálii. Republika však pro svou úlohu musela vytvořit kroj nový. Zdá se, že ti starší někteří žijí tak v pohledu nazpět obráceném, že si dosud ani neuvědomili, že by i Sokol v republice mohl a měl přinésti něco nového a lepšího.

Není řečeno, že všecko nové bude hned lepší, je potřebí zkoušet a pátrat. Bylo by hříchem proti Tyršovi, kdyby se mělo mlčky připustit, aby někdo, byt si sebe starší a sebe zasloužilejší chtěl vymazat ze sokolského programu heslo: myslet a pátrat dál, zda

by snad přece nemohlo všechno to, též jinak a ještě lépe být!

V otázce kroje sokolského neběží dnes už jen o otázku, zda se na pohled z dálky bude lépe vyjímat četa v černých, vyleštěných holinkách či četa v bezvýrazných obyčejných nějakých kalhotách. Dnes běží o to, že republika Československá se dostala mimoděk do seznamu národů a států závodících navzájem v tom, aby jeden druhého všestranně předstihl v tom, co bychom mohli nazvat běžením nebo závoděním k nejvyšším metám. Je otázka, jsou-li zejména vysoké boty tou nejlepší a nejdůležitější pomůckou ve všestranném závoděním. Přesvědčení celé řady — možná většiny, kdož to může zjistit, když je zřejmo, že ti mladí se budou většinou ostýchat před argumentací »posledních věcí«? — je to, že vysoké boty se hodí výborně jen pro jízdu koňmo, nikoli však pro všestranný, moderní závod mezinárodní. Snad by to mohli uznat i ti starší, aniž by je při tom muselo — bolet u srdce.

Škodí sporty ženám?

(K sportovní anketě.)

Bývaly doby, kdy se vedly spory o to, zda ženy mají dělat sporty či nikoliv, při čemž důvodem k debatě byla otázka, zda je to morální a slušné. Nyní se spor koncentroval na otázku, zda sporty zdravotně opravdu ženám prospívají a zda nenačínají víc škod než dobra. Objevují se námitky, že sporty škodí fyziologickým funkcím ženy, že přemísťují důležité orgány, zúžují pánev a podobně. Tato otázka byla zkoumána již před dlouhou dobou, ale stále ještě není jasna.

Před krátkou dobou ve snaze dostat jasno v tomto důležitém problému organisoval americký časopis Forum anketu mezi absolventkami americké dívčí university Smith College, které opustily tuto školu v letech 1910—1922. Smith College byla zvolena proto, poněvadž na ní se sporty provozovaly velice intenzivně, zvláště závodní sporty. Výsledky této ankety nemohou být definitivním řešením problému, ale přes to jsou velice informativní a mohou vést k jistým uzávěrům. Aby se zajistila upřímnost odpovědi, žádal časopis absolventky, aby mu vracely blankety nepodepsány. Dostal celkem 1200 odpovědí a z nich byla sestavena přehledná tabulka.

První část dotazníku týkala se všeobecných otázek. Zjistilo se, že 76% těchto studovaných žen zajímalo se o sport již před tím, než přišly na universitu. 40% odpovědělo, že provozuje sporty velice horlivě, 42% provozovalo sporty jen občas a příležitostně a 18% sporty vůbec nedělalo. Tennis hrálo 509 žen, basketball 483, hokej 366, plavání 179, bruslení 169, veslování 159, cricket 151. Mimo to provozovalo mnoho žen jiné sporty, mezi nimi kopanou, házenou, jízdu na kole, šermování a jízdu na koni. Po vystudování 62% žen pokračovalo ve sportovní činnosti pravidelně, 1% jen příležitostně, kdežto 37% žen přestalo se sporty vůbec zabývat. Největší zájem měly ženy, které skončily studium, o tenis, plavání, golf, jízdu na koni a bruslení, tedy o sporty individuální povahy, které nevyžadují tolik pečlivé přípravy a tréninku. Z těch, které musily nechat sportovní činnosti, bylo 41% k tomu přinuceno nedostatkem času, 16% nemocí, 15% těhotenstvím a 9% nedostatkem příležitosti. Úrazy, srdeční obtíže a operace, zavinily vždy u 5% žen přerušování sportovní činnosti, kdežto nedostatek zájmu, přílišná nákladnost sportu nebo přílišná námaha byly uváděny procenty 2.1 a 1. Na dotaz, jaký vliv měla fyzická cvičení na jejich zdraví, přicházely odpovědi většinou kladné.

Druhá část dotazníku týkala se žen, které se vdaly. Z žen,

kteří odpověděly na tuto část, 96% řídilo domácnost. Z těch opět 56% mělo na starosti 8 nebo méně pokojů a 78% 10 nebo méně pokojů. 27% z nich nemělo služebných, 45% mělo jen jednu služebnou. 614 ze 750 žen, které dotazník zodpověděly, přisvědčilo kladně na otázku, mají-li děti. 208 mělo po jednom dítěti, 222 po dvou dětech, 120 po třech, 56 po čtyřech atd. Pokud jde o zdraví během těhotenství, 44% odpovědělo, že bylo skvělé, 37% dobré, 6% normální, 7% prostřední, 4% špatné a 2% velmi špatné. Úhrnem tedy 87% těchto žen, které kdysi dělaly sporty, těšilo se v době těhotenství dobrému zdraví. Pokud jde o porod, byl ve 43% snadný, v 25% obtížný, částečně obtížný v 11%. Zde nutno však konstatovat, že nebylo možno při anketě zjistit, do jaké míry dotazované ženy dělaly hrubé domácí práce a do jaké míry zavinily nesnadnost porodu různé okolnosti. V každém případě však 80% těchto absolvovaných žen a sportovkyň odpovědělo, že neměly při porodu vůbec žádných komplikací. Na otázku, zda se lze domnívat, že sporty pomáhají ženám lépe snášet obtíže těhotenství a porod, odpovědělo 63% kladně, kdežto 37% záporně nebo neurčitě.

Jak již bylo nahoře řečeno, zodpovědělo dotazník 614 žen, které měly děti. Následující statistika týká se vyšetřených skutečností o průběhu jejich těhotenství, a porodu a komplikací při něm.

Zdraví v době těhotenství:	Účast ve sportovní činnosti:		
	Pravidelná	občasná	žádná
výborné	46%	46%	31%
dobré	38%	33%	39%
normální	5%	7%	8%
prostřední	7%	6%	7%
špatné	3%	4%	11%
velmi špatné	1%	2%	2%
občas špatné	—%	2%	2%
Průběh porodu:			
snadný	43%	45%	42%
obtížný	25%	25%	25%
normální	22%	20%	20%
občas obtížný	10%	10%	13%
Komplikace:			
ano	23%	19%	22%
ne	76%	81%	78%
slabé	1%	—%	—%

Jak je vidět, tato statistika nedokazuje, že by provozování sportu mělo nepříznivý vliv na těhotenství, nebo na průběh porodu. Zdá se, že ženy, které se pravidelně věnovaly sportu, měly určitou výhodu v lepším zdraví při těhotenství nad ženami, které se sportu věnovaly buď jen částečně nebo jej vůbec opomíjely. I když tato statistika nemluví o nějaké příliš veliké výhodě sportovních žen, přece jen je rozhodným odmítnutím domněnky, že sporty ženám škodí. Nejpravděpodobnější je, že sporty nemají ani na porod, ani na těhotenství podstatný vliv.

U.

V Ě D A A P R Á C E

Budoucnost velkoletadel.

II.

Nežadřitelným tempem, jedno za druhým, vycházejí moderní velkoletadla z dílen různých zemí. Vzdušní velikáni rozměrů, které ještě před několika lety patřily do říše utopí, opouštějí laboratoře konstrukterů a vstupují do praktických

služeb, osvědčující se plně podle předpokladů. Nejsou jen zdaleka vytvořenými monstry, jejichž první zkušební lety končí hned plným nezdarem. Jsou opravdovými velikány velké nosnosti, velké výkonnosti a zvýšené spolehlivosti. V minulém čísle zmínili jsme se stručně o charakteristikách tří největších a nejposlednější vytvořených. Nejdokonalejším z nich je nesporně německý Junkers. Tento jednoplošník G 38 s obyvatelnými nosnými plochami je vrcholným dílem všech dosavadních výtvorů slavného německého konstruktéra letadel, profesora Junkerse. Jak jsme se již dříve zmínili, pracoval Junkers na úspěšném vyřešení letadla s obyvatelnými křídly již od roku 1910. Po řadě úspěšných i méně zdařilých experimentů s řadou modelů od F 13 až ku G 31, dospěl konečně k uskutečnění svého dávno vytouženého cíle; a můžeme ihned dodat, že k uskutečnění nejen plně uspokojujícímu, ale přímo překvapujícímu. Třímotorová Junkersova letadla G 24 a G 31 byla posledními vývojovými a zkušebními články řetězu, zakončeného dnes vrcholným dílem — letadlem G 38. Jeho úspěšné vytvoření si ovšem vyžádalo nejen celou serii odvážných a nákladných experimentů, ale především i vědecké zorganizování a zveřejnění celého výrobního postupu Junkersovy továrny.

Jaký pokrok znamená nové velkoletadlo G 38? Není velikost jeho pokroku jenom v tom, že je větší, než všechna, doposud vytvořená velkoletadla a že pojme více cestujících, než kterákoliv z předchozích? Rekordní čísla mají nesporně to sugestivní plus, že svojí velikostí vzbuzují u většiny lidí zvýšený obdiv; většina lidí totiž si nepomyslí, že velikost těchto čísel, aby byla prakticky cenná, musí být v určitém poměru k několika činitelům. Náklady, spojené se stavbou velkoletadla a provozním kapitál musí mít na druhé straně rovnovážný ekvivalent ve výkonnosti letadla a jeho praktické rentabilitě. Velké letadlo musí unést úměrně velká zatížení při úměrně menším provozním nákladu a zvýšené dopravní bezpečnosti. To vše si Junkers před stavbou svého vrcholného díla plně uvědomil a to také účelnou konstrukcí svého letadla dosáhl. Především se mu jednalo o zdokonalení aerodynamických vlastností letadla, to jest o zmenšení vzdušného odporu trupu letadla na minimum a o maximální zvýšení hnačí síly motorů a tím i rychlosti letadla. Maximální snížení vzdušného odporu se mu podařilo dosáhnouti originální konstrukcí křídel, které mají rozpětí 48 metrů a hloubku 23 metrů. Dokonalým rozdělením váhy v jejich vnitřním, obyvatelném prostoru se mu podařilo dosáhnouti velké stability letadla i za nepříznivých poměrů povětrnostních. Kabiny jsou tedy v křídlech letadla, které mají dostatečnou výšku, aby v nich člověk mohl pohodlně stát. Již v samotném umístění kabin s cestujícími do křídel je možno vidět nesporné plus a to po stránce pohodlí. Tak na příklad při tvrdším přistání nejsou cestující zdaleka tolik vystaveni v křídlech následkům nárazu, jako v případě umístění kabin v trupu.

Vedle užitečného zatížení, posádky a pohonných hmot jsou uvnitř křídel umístěny i čtyři motory, pohánějící samostatně čtyři vrtule. Toto rozdělení a umístění motorů znamená podstatné zvýšení rychlosti letadla a zároveň zvýšení bezpečnosti letu. Motory jsou lehce přístupné, kontrolovatelné a případně opravitelné během celého letu. Skupině dvou motorů je přidělen jeden kontrolor, který se snaží každou postřehnutou závadu, nastávší za letu, ihned odstranit. Každý motor je možno samostatně vypnouti a opravit; jeho naskočení se děje stlačením vzduchem. Další motory pracují na pohánění letadla, takže k nějakému nouzovému přistání, zaviněnému selháním funkce motoru, nemůže ani prakticky dojít. Praktickou použitelnost letadla v předpokládaném rozsahu potvrdily první úspěšné zkušební lety.

Největším vzdušným kolosem těžším vzduchu je rovněž výtvor německé vzduchoplavecké techniky — hydroplán Do. X.

Německo je nesporně zemí vzdušných velikánů a to jak v oboru letadel tak i v oboru vzducholodí. Mezi konstruktéry aparátů těžších vzduchu zaujímá vedle Junkerse přední místo Claude Dornier, nazývaný geniem vzduchu. Několik chviliek rozhovoru s ním vás přesvědčí o vhodnosti tohoto titulu, který mu udělili obdivovatelé jeho výtvorů a ideí. Dornier není konstruktérem seriových aparátů, není člověkem seriových nápadů. Každý jeho výtvor znamená něco nového, odvážně průkopnického při tom prakticky cenného. Neuskutečňuje sám všechny své vynálezy a nápady, poněvadž to ani není prakticky možné. Prodává je různým státům — Japonsku, Americe, Itálii a podobně. A teprve zde se dožívají faktického uskutečnění.

Dornier je leteckým vynálezcem velkého formátu a zároveň mužem odvážné podnikavosti, která se mu však rentuje. Jeho pokusy a laboratorní práce, spojené s přípravou definitivních plánů velkoletadla Do. X. si vyžádaly náklad 50.000 dolarů. Postavení vlastního letadla náklad desateronásobný (cena motorů není v tomto obnosu zahrnuta). Dornier přistoupil k stavbě prototypu hydroavionu Do. X. teprve tehdy, když zhotovil jeho dřevěný model v pravé velikosti a přesvědčil se o správnosti rozvržení místa, navrženého v plánech. K tomuto kroku byl přiveden předchozími zkušenostmi, které ukázaly, že mezi skutečností a fakty předpokládanými v plánech, bývají mnohdy velmi nepříjemné diference.

Všechny předchozí výtvořiny Dornierovy i všechny modely jeho bohatého musea, které se nedočkaly praktického uskutečnění, nesou nesmazatelnou stopu jediné, velké ideje Dornierovy — zkonstruování ideálního vzdušného korábu — ideálního hydroavionu. V něm vidí Dornier letadlo budoucnosti, jak prohlásil při jisté příležitosti slovy: »ideou zítřka je hydroavion («létající loď»); Do. X. je uskutečněním této ideje«. A je nesporným faktem, že při pohledu na tento obojživelný kolos, při uvážení jeho rozměrů, síly jeho motorů, jeho možnosti a praktické výkonnosti a při jeho srovnání s doposud existujícími vzdušnými velikány, připadá nám jako aparát zítřka, předčasně uskutečněný. Tím nemá snad být snížena jeho dnešní dokonalost, která již došla praktického potvrzení řadou úspěšných letů. Dornier sám prohlásil o letadle toto: »Konstrukce plně odpovídá výpočtům a požadavkům, stanoveným v plánech. Únosnost i ovladatelnost letadla dokonce předčila očekávání. Jediným slabým bodem jsou dosavadní motory (letadlo jich má dvanáct). Nenašel jsem doposud typ motoru o výkonnosti 800 až 1000 koní, zaručující plný a pravidelný chod po dobu několika hodin. Dostal jsem nabídky motorů mnohem výkonnějších, ale se zárukou pouze několikahodinové spolehlivé pracovní doby na plný výkon. Požadoval jsem ovšem motory vzduchem chlazené, které znamenají podstatný zisk na váze (3000 kilogramů); a ten přece stojí plně za uváženou. Doposud jsem také užíval ke zkušebním letům vzduchem chlazené motory, každý o udané výkonnosti 525 koní, které plně vystačily ke krátkodobým letům. Faktická jejich výkonnost nepřekročila hranici 300 koní. Použil jsem střídavě motory vodou i vzduchem chlazené, každý nominované výkonnosti 500 koní a shledal jsem, že faktická výkonnost vodou chlazeného byla 420 koní, kdežto vzduchem chlazeného, jak již prve řečeno, jen 300 koní. Vodou chlazené motory znamenají plus výkonnosti a minus na užitečném zatížení; a toto plus výkonnosti je prozatím větší. Proto jsem nucen vrátit se k motorům chlazeným vodou. Nutí mne k tomu nesporný fakt opožděného pokroku v oboru termodynamickém za oborem aerodynamickým. Pokroky v oboru termodynamiky jsou velmi pomalé a vyvolávají četné nesnáze v jiných oborech. I spotřeba dosavadních motorů je přílišná. Praktická použitelnost velkoletadel bude ideální tím okamžikem, jak bude dohoněno toto opoždění«.

Na otázku zda dnešní pokrok v aerodynamice je již tak da-

leko, abychom mohli s určitostí říci, že jsme vybědli ze sféry dohadů a předpokladů a dospěli na pevnou základnu, odpověděl Dornier: »Nejen že věřím, že jsme vyšli z tohoto přípravného a výzkumného stadia, ale jsem o tom plně přesvědčen. Dnes jsme již dospěli k určité limitě. S kovy, kterými dnes disponujeme — mám na mysli ocel a duraluminium — se sotva dají už dělati nějaké experimenty, které by vedly k podstatnému snížení váhy v konstrukci. Sotva se podaří v budoucnu ekonomie na váze více jak desetiprocentní. Dojde se však jistě ke konstrukcím jednodušším a levnějším. Finesy, k nimž jsme se dopracovali nyní, budou se již ztěžší překonávat. Já sám doufám jedině v podstatné zlepšení způsobu pohonu, v konstrukci volně vrtule a měnitelným chodem; oba tyto systémy povedou k zvýšení akčního radia aparátů o celých 25 procent.

Co se týče řešení otázky obyvatelných křidel, myslím, že se naskytou určité nesnáze, které budou bránit generalisaci. U přístrojů obchodních, bude obyvatelné křídlo jistým předpokladem, poněvadž umožňuje větší komfort; a to je nesporné plus pro delší lety. Minus tohoto umístění cestujících je ve špatné viditelnosti, respektive špatné vyhlídce. Nemyslím, že ani po technické stránce by bylo obyvatelné křídlo jedinečným a plně uspokojivým řešením. Po stránce vzhledu letadla a pohodlnosti pobytu v něm, znamená však obyvatelné křídlo nesporné plus. Jeho minus se však ukáže za nepříznivých atmosferických podmínek, za větrů a bouří. Pro tento případ je nutno řešiti křídelní nosníky neobyčejně silné a pevné, aby odolaly veškerým nárazům. To ale má za následek veliký přírůstek na váze, který anuluje prakticky výhody prve jmenované.

V letectví každá věc, každá skutečnost znamená a vyžaduje určitý kompromis. Je mylný názor, že zde existují řešení absolutní. Není jednotný způsob řešení; pro každý problém nutno hledati jiný způsob řešení. Je tedy nesporným faktem, že obyvatelné křídlo, které se stalo dnes velkou modou, má určité výhody po stránce konstrukční a aerodynamické; ale je zároveň faktem, že i letadlo s křídlem plochým má své výhody, byť jiného rázu. Řešení aparátu Do. X. s obyvatelnými křídly znamenalo by jistě nadpřilísný přírůstek váhy. Rozhodně musím přiznat, že dosavadní plochá křídla nemají ještě ideální, elegantní a krajně jednoduchý tvar. V tom je nesporně obyvatelné křídlo předčí; ale musíme si uvědomiti, že estetika je v aerodynamice teprve druhořadou věcí. Věřím, že v případě sportovních a turistických letadel je stavba obyvatelných křidel zcela na místě a že může míti úspěšnou budoucnost; u velkých letadel obchodních bude hráti váha úlohu velmi omezujícího činitele na prostornost těchto křidel, čímž bude zároveň silně postižen hlavní smysl a účel tohoto systému.

Mohl bych tento rozdíl přibližně porovnat s rozdílem mezi jednoplošníkem a dvouplošníkem. Myslím, že se budou stále stavěti i jednoplošníky i dvouplošníky; každý však k jinému účelu. Veliké rozměry, k nimž spěje obchodní letectví, narazí v konstrukci na nesnáze a to u dvouplošníků pro velikou výšku a u jednoplošníků pro velikou rozlohu, přílišné rozpětí. Snad ideálním typem velkoletadla budou jednoplošníky s křídly v tandemu.

Moderní doba chce stále větší a větší důkazy, mohutnější a mohutnější výtvoř. Jsem často tázán, zda Do. X., který je vzdušným velikánem, nemajícím rovného, znamená již určitou velikostní limitu. Myslím, že Do. X. je symbolem začátku éry velkých dopravních letadel. Budou se jistě stavěti ještě větší letadla a to hlavně ze dvou důvodů. Předně proto, že provoz velkoletadly se bude rentovat jen tehdy, budou-li moci tato pojímat maximální počet cestujících anebo jiného užitečného zatížení. Za druhé pak proto, že bude nutno cestujícím poskyt-

nouti stále více bezpečnosti, více místa a více pohodlí. Musíte si uvědomiti, že dnes je konstrukce velkých letadel vlastně snazší a rentabilnější, než konstrukce strojů střední velikosti. I cena se zlepšuje, respektive snižuje se vzrůstem rozměrů letadel a to v důsledku jednodušší, masivnější výstavby, nepotřebující různých podpěr a drahých formací. Konstrukční komplikace silně redukuje se zvětšováním velikosti rozměrů letadel; úměrně klesá i stavební náklad. Ne snad právě u prototypu, ale dozajista u přístrojů, stavěných i v menší serii.

Velmi často jsem slyšel tvrzení, že je sice pravda, že stavba velkoletadel znamená technický pokrok, ale že na druhé straně řízení těchto obrů znamená nesmírnou obtíž a komplikaci. V tom případě bych každého člověka, který tuto věc tvrdí anebo se jí domnívá, odkázal na pilota Wagnera, který již podnikl s velkoletadlem Do. X. řadu letů. Řízení Do. X. je nyní vyřešeno přímo ideálně, takže nevyžaduje od pilota žádné nadměrné fyzické vypětí. Mimo to je přesné a určité, jako u malých letadel. Snad z počátku se vyskytly nějaké nedostatky a obtíže; byly však nyní odstraněny originálním způsobem řízení, v našich dílnách sestrojeným.

Kontrola chodu motorů je snadno a přehledně kontrolovatelná. Jedna skupina šesti motorů ukazuje jednotně počet otáček na společném aparátě, zatím co skupina druhých šesti motorů působí hromadně na měřicí přístroj druhý. Pilot má tedy před sebou jenom dva počítáče otáček, místo dvanácti a jeho pozornost je tak podstatně zkoncentrována. Ovšem je nesporné, že toto zařízení mu nedává přehled o funkci jednotlivých motorů. Deska s dvanácti ukazovateli obrátek (každý pro jeden motor) by mu řekl jasně, kolik motorů pracuje a jakým způsobem. Nutno si ovšem přiznati, že i dnešní způsob řízení letadel, přestože je nesporně již uspokojivý, dozná v průběhu další doby zdokonalení a zjednodušení; tím i snadnosti v obsluze i při větší účinnosti.

Již dnes je možno mluvit do jisté míry o možnosti obchodního provozu velkoletadly. Ovšem jen do jisté míry a za určitých předpokladů. Rentabilita dopravy těmito velkoletadly je dnes ještě problematická. Aby byl let velkoletadlem Do. X. rentabilní, musí letadlo nésti 76 osob, které ovšem mají krajní pohodlí (letadlo může pojímat až 150 osob). Cestující mají k dispozici velkou společenskou síň, kuřácký salon a pohodlná lůžka. Ale sežeňte pro každý let vždy alespoň 76 cestujících při dnešní ceně letu: Na které lince? Kde? V Evropě sotva. Jinak je tomu ovšem v Americe. Na příklad na trati Nový York—Miami anebo v Jižní Americe na lince Buenos Aires—Montevideo. Na vzdálenost mezi těmito městy by mohl Do. X. nésti 12.000 kilogramů užitečného zatížení; to znamená 100 cestujících se zavazadly. Podotýkám ovšem, že Do. X. není stavěn pro velké dálkové lety. Již při jeho konstrukci jsem neměl na mysli v prvé řadě enormní akční radius, vyšší, než u všech dosavadních hydroplánů. Šlo mi především o postavení letadla s nejvyšším možným užitečným zatížením. Snad postupem doby se mi podaří připojit prve jmenovanou přednost k této druhé. Nemyslím, že mne v tom někdo předhoni. V doméně velkoletadel se nepokračuje příliš rychle i když je k dispozici tolik prostředků, jako mají Američané.

Možností použití velkoletadel, speciálně aparátu Do. X. je více. Dá se použití stejně dobře komerčně, jako vojensky. Přirovnějte Do. X. k torpedoborci a uvidíte, že má stejně velký akční radius, jako torpedoborec, že unese stejný počet torpéd; na druhé straně jeho provoz je levnější a posádka k jeho obsluze mnohem menší, než u torpedoborce. Myslím, že stát, který by disponoval, až již na Černém, nebo na Adriatickém anebo na Baltickém moři několika Do. X., by mohl podstatně snížit svůj námořní rozpočet...»

Pro úplnost podávám zde ještě několik údajů o hydroavionu Do. X., které váží prázdné 25.000 kilogramů, maximálně zatížené 50.000 kilogramů. Má dvanáct motorů o celkové výkonnosti 6.000 koní. Jeho maximální rychlost je 170 kilometrů. Pojme až 150 cestujících vedle 19 mužů posádky. Benzinové nádrže pojmu až 16.000 litrů benzínu, který vystačí na deset hodin letu. Jeden motor spotřebuje za hodinu asi 130 litrů. Maximální akční radius letadla je 1.500 až 1.700 kilometrů se 76 cestujícími.

Postavení letadla trvalo dva roky. Konstrukce si vyžádala 14.000 plánů a 6.500 nákresů. Letadlo je stavěno z velké části z duraluminia. Rozpětí jeho křídél je 48 metrů, jejich hloubka 9,5 metrů, maximální tloušťka 1,35 metru. Trup letadla měří 40 metrů při šířce 6,5 metru (vpředu). Je rozdělen ve tři poschodí (oddělení). V prvním jsou umístěny benzinové nádrže a rezervní součásti. Druhé poschodí, vysoké 2,15 metrů je vyhrazeno cestujícím. Jsou v něm kabiny, jídelna, salon, umývárna a elektrická kuchyně. Ve třetím poschodí je řídicí kabina a radiostanice.

— Eddie —

D O P I S Y

Diskuse o sportu.

I.

Vážená redakce!

Nebývá to zvykem a nemám to také v povaze souhlasit hned se vším, co se podává k úvaze, ale pro článek pana doktora Herčíka musím zdvihnouti obě ruce, ať to imponuje čili nic. Sluší po mém názoru jen vítati, že v době tak všeobecného a kombinovaného útoku něčeho, čemu se říká »sport«, na lidskou kulturu, postavil se někdo vážně na odpor.

Jako laik, nelékař, nemohu se pouštět do detailů rozboru, pokud je sport tělu a zdraví prospěšný. Myslím, že sport jako každá tělesná práce uvádí organism v čilejší pohyb a tím podporuje výměnu látek v těle, a že tedy člověku prospívá, pokud jeho síly příliš nepřemáhá. Lze říci ze zkušenosti, že příliš horlivě provozovaný sport (nehledíc ani k častým úrazům) nejednou zlomil člověkovu zdraví a způsobil jeho předčasnou smrt, zrovna tak, jako se udě člověk trvalou tělesnou prací, která je nad jeho síly.

Jednou jsem přímo užasl, když mi nějaký muž při jistém úředním úkonu oznámil svůj věk 62 roky, ač jsem ho měl nejvýš za čtyřicátníka; mé překvapení uklidnil sdělením, že pravidelně cvičí. Rád proto věřím novinářské zprávě, že americký senátor, v sedmdesáti letech úplně svěží a práce schopný, děkuje za svůj výtečný tělesný stav tomu, že dělá doma na zíměnkách kotrmelce (i já počítám tělocvik v širším smyslu slova za sport). Nedovedu si mysliti školu či výchovný ústav bez zařízení, jež připouští určitou míru sportu v širším smyslu (t. zv. tělesnou výchovu.). Mám za jisté, že vysoký skok, plavání atd. zbavují strachu, že sestavy prostných cviků ukládají značný úkol paměti, že přesné a dochvilné jich provádění odvykají ledajáctví a lenosti, a že tedy vskutku lze tu počítati i s jistým zvýšením duševní potence a vlivem na usměrnění povahy. Turistika obohacuje ducha bezprostředně rozšířením vědomostí a požitkem smyslů.

Neznám pana doktora Herčíka, ale podle jeho realistického stanoviska k věci soudím, že by všechny tyto okolnosti loyálně připustil. Ani v nejmenším bych však nežádal změny v tom, co je, myslím, vyjádřeno celým smyslem článku: že význam sportu je dnes nesmírně přeceňován. Zcela jistě váhy, jež měly

znamenati harmonii těla s duchem, táhnou dnes k jedné straně, k oné, na níž je položena jedna z novodobých mód: sport. To už není jen zábava či libůstka, to je náboženské šílenství, ježhož fetišem je tato novověká modla.

Jde tu nejen o organisovanou ztrátu času pro mládež (což znamená citelnou národní ztrátu), ale i o mocný útok na intelektualismus vůbec. Ve velkém městě najdete veřejná shromáždění intelektuály mizerně navštívená, ač by měla býti jimi nabita; ale tytéž lidi, které byste marně hledali u debatního stolku, najdete s heroickou vytrvalostí sedící u fotbalového zápasu, a je vám trapno. Ještě trapněji, než vidíte-li mladého muže, jemuž špatně srostla holení kost, prasklá na lyžích, choditi 6 měsíců o berlích, anebo slyšíte-li že paní, matce dvou dětí, po nezdařeném sáňkování bylo nutno amputovati obě nohy.

A velké mravní rány nám dává sport. To už ovšem jen sport v užším smyslu, v onom, co se jím skutečně dnes obvykle rozumí. Svou nákladností porušuje rovnováhu v příjmech a výdáních.

Mladý muž zodpovídal se před soudem pro zločin zpronevěry. Šéf závodu dává mu nejlepší vysvědčení. »Co se to tedy s vámi stalo, mladý muži?« »To tennis«, povídá. »Zvláštní šatstvo, náradí, kluby, okázalejší vystupování«. Sedět v žaláři se všemi následky je rozhodně horší než ležet s polámanými údý v nemocnici. Medikové rozhodně snáze tyhle věci hojí než právníci ztrátu cti a existence.

Myslím upřímně s panem doktorem Herčíkem, že novodobý »sport« je pro národy kulturní ztrátou. A lituji, že sedí na takovém prestolu, že si může vydržovat i své moderní tribuny v denním tisku a rozhlasu. Sportovní revue? Proč ne? Tak jako o jiných věcech. Kdo má takovou libůstku, najde si to. Ale jakého účelu má býti dosaženo tím, že se podrobně a vytrvale zpravují všichni lidé o tom, kteří kopáči to vyhráli? Že se věci tak indiferentní poskytuje takové význačné místo pro zveřejnění? Ano, to vskutku podněcuje stádní pud napodobovací.

Cením rozumnou tělesnou výchovu, k níž chci počítati i rozumnou míru sportu, ale cítím potřebu chrániti mládež před divoškým řáděním novodobého sportovníctví. Jistě to natropí více škody než užítku. Začíná-li pokrok — jak se říkává — teprve od nové generace, přál bych si, aby tato generace, která dovede celé půldne civět na fotbalovém hřišti za cenu kulturní práce nebo ušlechtlejšího rozptýlení — — — ale zbytečno to vyslovit, mé přání bylo by příliš předčasné! Však i já bych rád viděl návrat k dobám, kdy mladí lidé četli a milovali básníky.

Dr. Frant. Kočí.

II.

Vážená redakce!

Žijeme ve znamení sportu. Zeptáte-li se dnes mladého muže na předmět jeho zájmu, tu Vám jistě aspoň z 90 procent odpoví: »Sport«. Zeptáte-li se jej co čte v časopisech řekne: »Hlavně sportovní rubriku«. Jaké revue čte a odebírá, tu zase, čte-li vůbec něco mimo deníky, dostanete zase často odpověď: »Sportovní«. Je to zdravý úkaz?

Ani mi nenapadne upírat sportu jeho význam pro zdraví jednotlivce, ani zase na druhé straně nemíním opakovati výtky, které se často dělají sportu profesionálnímu, nýbrž mám na mysli průměrného sportovce — amatéra. Pouze ten ohromný zájem, který se věnuje tomu, že na př. nějaký pan X. Y., člen sportovního klubu Z. zlepšil dosavadní československý rekord, řekněme v běhu na 100 m, o několik desetin vteřiny. Spousta mladých lidí to čte, debatuje o tom a je docela přirozené, že se u mladého člověka probudí záhy ctižádost, která jej vede jako amatéra na nějaké hřiště, aby tam trávil ohromnou část

Přítomnost

svého volného času, ne-li všechen. (Nemluvím ani o t. zv. fotbalových »fanoušcích«, kteří jsou asi takovými sportovci jako byl císař Nero gladiátorem.)

A nyní. Pozorujeme-li většinu těchto sportovců, tedy sledáme, že se buďto úplně uštvou v honbě za rekordy, což jest ten horší případ, nebo se vypěstují v dokonalé postavy athletů (pěstují-li sport všestranně) a myslí si, že se stali tím, čemu se říká »ideální muž«. A duševní stránka? Kdopak by se o takové věci staral. To se s radostí přenechá knihomolům a starým usedlým tatíkům.

Sport stává se tak poznenáhlu v tomto století mládeži náhradou za kostel. Jelikož trávení volné chvíle v kostele stalo se již dávno nemoderní a i vyseďávání v hospodách při půllitru a hospodské rozumování se již přežilo a jiná forma společenského života se v poválečné době neujala, stal se sport vítaným útočištěm těch, kteří najednou nevěděli jak naložiti se svým volným časem. Sport dostal se do módy.

Nyní můžeme ty »ideální muže«, o kterých jsem se zmínil rozdělit do dvou kategorií. Jedna (ta mnohem menší) jest lépe situována a může si ten sport docela dobře dovoliti, aniž by tím byl pohlcen všechen volný čas, který má k dispozici a nemě tedy nutno, aby ve prospěch sportu duševně zakrněla. Vezměte ale člověka, který pracuje osm až deset hodin denně, a velká většina sportovců jsou právě takovíto lidé. Po práci se jde na hřiště na několik hodin zotavit, tím se »příjemně unaví« a nedivme se, že potom dovede ještě tak chápat nějaký ten ušlechtilý film, kterými nás dnešní biografy v tak hojně míře duševně nasycují.

Že by pak takovéhle rozdělení času bylo zrovna vhodné, o tom si dovoluji pochybovati.

Konečně ještě jednou o ceně těch rekordů. Dokud nebude sport pěstován jediné proto, aby udržoval tělesnou svěžest, »to keep fit« jak říkají angličané, místo aby vychovával borce, kteří by se snažili lámat rekordy, dotud jest sport spíše škodlivý nežli prospěšný. Myslím si na př., že jest ohromným nesmyslem běžeti vzdálenost dvacet nebo třicet kilometrů, když přece naše dnešní dopravní prostředky dopraví nás na místo daleko rychleji a bezpečněji nežli naše nohy. Marathonský běh měl svůj velký význam ve starém Řecku, ale jest treuhodným hazardováním se zdravím a energií v naší době. Dokud nedoběhne pan atlet z Kladna do Prahy dříve nežli by to dokázal autobusem nebo vlakem, do té doby se zbytečně šve, aby to vůbec dokázal.

Ano, sport se stává povážlivě velikému množství mladých lidí účelem místo aby byl pouze prostředkem k udržení fyzické zdatnosti. A nejzajímavější jest, že jsou tito lidé hrozně nedůtkliví a uražení, když jim tuto jejich jednostrannost připomenete a že jsou, alespoň z ohromné většiny, přesvědčení o samospasitelnosti tohoto svého koníčka. I když příznáme sportu (i tomu, který dnes provozují sportovní kluby) tu, abych tak řekl zdravou profylakční funkci v tom směru, že odvrací lidi od utrácení dlouhé chvíle ještě daleko horším způsobem, nemůžeme nevidět, že je sport na nejlepší cestě, aby se stal jakýmsi náboženstvím, t. j. aby dával lidem zapomínat na celou tu mizerii dnešního života a tím oddaloval vyřešení naléhavých otázek sociálních, které není možno řešiti bez součinnosti uvědomělých širokých vrstev. Zkrátka sport tím, že vytvořil rekordmanství, že si tím vynutil své zpravodajství i svoji jakousi beletrii a v tom, že zašel ve svém uctívání fyzické zdatnosti až k fetišismu pomínuv při tom úplně intelekt, stal se úplně soběstačným, vytvořil si svůj vlastní svět s úplně jiným kvalifikačním systémem jednotlivce, ustupuje nazpět k primitivu.

Jaké počty se prokazují na př. člověku, který vyhrál nějaký

závod, řekněme ve skoku nebo běhu a co ti oslavovatelé a obdivovatelé získají tím, že nějaký pan X. doskočí dále o 5 cm nežli pan Y.?

V dnešní době, kdy nemůžeme věděti jak budou vypadati politické a hospodářské poměry zítřka, v době, kdy se dějí vážné pokusy zreorganisovati lidskou společnost od základů, nemůžeme trpěti, aby pod rouškou »kultu těla« byli naši mladí lidé systematicky ohlupováni a aby t. zv. sportem byla jako kanálem odváděna energie, které jest tolik zapotřebí, aby mladý člověk se dostal na místo, odkud by se mohl rozhlédnouti a orientovati.

Připomínám ještě jednou, že nejsem nikterak proti sportu jako prostředku k udržení zdraví; schvaluji »mens sana in corpore sano«, ale myslím, že jest nutné dotknouti se tohoto boľavého místa na těle společnosti mladých a ukázati, že také ducha jest nutno pěstovati a že právě intelekt je to, co dělá člověka člověkem.

Jos, Kosina.

III.

Vážený pane redaktore!

Pan Dr. Herčík ve Vaší »Přítomnosti« ze dne 14. května ve svém článku »Trochu skepse o sportu« snaží se obsah za každou cenu přizpůsobiti názvu, ačkoliv skutečnost je poněkud jiná a činní sportovci v diskusi jistě se ozvou a zaujmou odchylné stanovisko.

Sám nejsem sportovcem. Nemám času se věnovati sportu jen proto, že jsem připoután ke knihám a veřejné práci. S radostí sleduji však rozvoj sportu a mám též příležitost pozorovati život a činnost periferního, ryze dělnického sportovního klubu »Rudá Hvězda — Košíře« a musím prohlásiti, že sport v prostředí dělnickém koná dílo nesmírně významné pro zdravý vývoj národa.

Pro zajímavost uvádím, že jmenovaný klub má za sebou i jiné trpké životní zkušenosti a jak jen láska ke sportu jej udržela při životě. Byl původně ve vleku československého komunismu a v mezinárodní federaci dělnické tělovýchovy byl nejlepším fotbalovým klubem. Zprostil se však tohoto vlivu, osamostatnil se a přes všechny překážky prorazil si novou cestu k svobodnému a volnému rozhodování. Vystoupil z federace, přihlásil se do asociace a z nejnižší třídy probíjí se znovu kupředu. Když byl nucen zříditi si nové hřiště, všichni členové, vesměs těžce pracující dělníci, svými mozolovitými rukama pracovali do nocí a sami bez cizí pomoci vybudovali si nový stánek a zachránili tak kus své minulosti a propagují dále krásnou sportovní myšlenku.

Je to jen malá ukázka, jak sport spojuje lidi, vychovává je k solidaritě a učí obětavé práci pro kolektivní cíl a zejména v dělnických vrstvách působí blahodárně. Doby, kdy dělník svůj volný čas promrhal po hospodách, mizí, a to díky sportu a čím dříve pronikne do nejširších vrstev, tím lépe pro duševní a tělesné zdraví národa.

Až dosud sport plní dobře své poslání a zaslужuje jen všestraňné pomoci a porozumění. Ke skepsi, myslím, není příčin, spíše s optimismem možno hleděti na jeho budoucnost. Sport rozhodně není zdi pro duševní lenochy, jak píše p. Dr. H., snad nečtou se již tolik básníci, ale sportovci-amatérové ke vzdělání jistě zůstane ještě tolik času, aby v občanském povolání nezůstal mezi posledními.

Byl bych Vám, vážený pane redaktore, velmi povděčen když tuto odpověď též otisknete.

Děkuji předem a jsem v hluboké úctě

Váš

F. Zavřel, pošt. úředník, Košíře.

IV.

Těm, kteří pochybují o sportu.

Co je sport resp. a lépe tělesná výchova? Je to práce, která je ukládána svalům, nervům a charakteru. Člověk nemůže být sociálně silnou jednotkou bez zdravého těla, silných nervů a pevného charakteru. Kde pánové chcete získat zdraví jinde než na zelených trávnících, v čerstvých vodách, lesích a horách, nebo vzdušných tělocvičnách? Seběmenší lenost zaživadel dovede udělati z ducha cosi podprůměrného. Jakým postrachem je ten, který věčně naříká na revma, žaludek, zácpu a tisíce nemocí, jakým musí být pracovníkem ať v úřadě či kdekoli jinde, když jeho mysl je otrávena vlastní slabostí, vědomím nezdraví? Oč proti tomu je zdatnější člověk zdravý, veselý a vědomý své síly. Je nad lidské síly slyšet, jak se někdo dovolává antiky proti sportu. Sport je největší požehnání, poválečné znovuzrození lidstva.

1. Tělesná výchova je pacifická. Přináší zdravý styk mezi národy. Ušlechtilé zápění, v kterém se respektuje vítěz i poražený. Organizace skautů, sokolů a j. hrdě prohlašují, že mají bratry i za hranicemi.

2. Pro mladého člověka, který v době puberty a po jejím dozrání je neustále u vědomí pohlavního pudu, je neskonálním dobrodiním, že jeho nadbytek energie se vybíjí na hřištích. Jenom ten způsob jej chrání před onanií, erotickými aférami a pohlavními nemocemi. Život minulého studenta — pitky, flám a kouření — degenerace. Dnes není správným klukem, když není dobře rostlý, svižný a veselý. Díky bohu za to. On nekouří, on ví, že je mrtev ve vývoji, že je oslabován na plicích a srdci a že trpí podvýživou neboť nikotin a dehet připravují jej v žaludku o potravu, kdyby kouřil.

3. Je lež a nesmysl říkat, že duch je sportem zanedbávan. Ten právě u sportovců je vyvíjen než u těch napudrovaných a ženských pánů. Není znám sportovec, který by zanedbával své povinnosti: co ho učí sport — bez přípravy není boje, bez boje není vítězství. On ví, že úspěchu může mít po pečlivém a řádném trainingu.

Jsem sám proti honění se za rekordy, ale je-li někdo disponován, proč by jej neudělal. Ale tolik nejsem slep, abych neviděl vedle 20 rekordmenů 100.000 zdravých mladíků, kteří jsou směrodatní v měření správnosti či škodlivosti sportu. Aby závodník nedobíhal s pukajícím plicemi, o to je postaráno lékařskými prohlídkami, jimiž je buď nedovoleno nebo dovoleno zúčastnit se závodního trainingu i závodění vůbec.

4. Kde chcete vypěstiti odvahu a vůli? Jen v tělesné výchově, tím, že hoch se staví před překážky větší a větší. A život jsou samé překážky. Pánové, nejsem určen někoho obracet, ale považuji za svou povinnost pedagoga zastat se hygieny a myšlenky zdraví tam, kde mizí chuť k životu a radosti.

Prof. D. Richter.

V.

Praha, 18. května 1930.

Vážený pane redaktore!

Dovolte mi několik poznámek k článku »Trochu skepse o sportu« z 19. čísla Přítomnosti.

Pan Dr. F. H. napsal: »Efektivním sportem je dnes takový, po němž je člověk udřený a unavený. Taková »zdravá únava«, není nic jiného, než zaplavení těla škodlivými látkami... Je nutno vážně pochybovat, zda tato únava posiluje nějak zdravotní stav jedince...«

Ta »zdravá únava« není, jak se autor článku domnívá, přímo tělu prospěšná, ale prospívá svými následky. Při intenzivní činnosti svalové spaluje se glykogen, přeměněný ve svaloch

na glykosu, v močovinu a kyslíčník uhlíčitý, jež působí jako slabé toxiny. Na tuto autointoxikaci reagují potní žlázy a ledviny, jež krevním oběhem spláchnuté jedy vyměšují. Není tudíž potřeba cvičiti ledviny »popíjením velkých kvant vody«, ale stačí hrát denně půl hodiny tennis. Nehledě k tomu, že tím cvičíme i játra, nutice je k intenzivnější činnosti na nahrazení spáleného glykogenu. Ale namáhavá práce svalová přináší lidskému tělu i jiná plus. Pracující sval spotřebuje z krve až 20krát více kyslíku, než sval v klidu, následkem čehož je zvětšený oběh krve, rychlejší a hlubší dýchání.

P. pisatel praví, že »správnou funkci orgánů lze udržet v dobrém stavu dbáním nejjednodušších pravidel hygieny«. Nechci se přit o správnosti této these, poněvadž pojem hygieny může být hodně široký, ale myslím, že je velmi problematické vštěpovat zásady hygieny lidem, kteří nikdy nepocítili živočišnou radost ze svého těla, kteří neměli nikdy vědomí vlastní síly a obratnosti, jež sám s sebou přináší sport.

A na jeden velmi důležitý úkol sportu p. pisatel zapomněl, totiž na jeho poslání u mladých lidí v době puberty. Myslím, že jen přirozeným nazíráním na lidské tělo, jak k tomu vychovává sport, jen těžkou, vysilující a fyzickou prací může se mladý člověk zachránit z autoerotismu. A nepokládám proto čas, ztrávený mladými lidmi na hřišti, nikterak za ztracený.

S veškerou úctou

Karel Schorsch, stud.

Generální linie.

Berlín 19. května 1930.

Vážený a milý pane,

uveřejnil jste v poslední Přítomnosti (č. 19.) článek Josefa Kodíčka o Eisensteinově »Generální linii«, v němž autor vyznává k tomuto filmu obdiv rozhodně ne plně zasloužený. Nezastavil bych se u té věci, kdyby nešlo právě o Kodíčka, bystrého divadelního theoretika a uměleckého znalce.

Polemika s Kodíčkovou apotheosou »Generální linie« je možná ze dvou hledisek: filmově technického a obecně estetického.

Pokud jde o první, zdá se, že Kodíček často do biografu nechodí nebo aspoň vynechal jeden velký film. Nasvědčuje tomu uznané podtrhávání některých method a detailů, které jsou už delší dobu běžné ve filmech mezinárodní avantgardy a uplatňují se i v průměrné produkci. (Premier-plan, zvětšování detailů, nezvyklá perspektiva, prudké střídání obrazů, přelčnění, atd.) Technicky je v »Generální linii« ve srovnání s Pudovkinem, novými sovětskými filmy a mezinárodní avantgardou málo nového: důslednější uplatnění montáže, vystupňovanější rytmisace, radikálnější tematické prodlevy, častější opakování motivu a větší monumentalisace. To všechno ale není ve filmu něco zásadně nového, to je jen gradace a propracování něčeho, co už objevili jiní (a on sám) — a ne teprve včera.

Vedle tohoto zradikalisování filmových výrazových prostředků je nejvýznačnejším rysem režiséřského úsilí »Generální linie« výrazová čistota, jednoduchoť a obnaženost, již Kodíček právem zdůraznil. Tím přecházíme k libretu filmu, k námětu a jeho uměleckému zpracování.

Eisensteinovi šlo o film propagující kolektivisaci a racionalisaci ruského hospodářství, které zůstalo zásluhou carů a šlechticů na zcela primitivním stupni. Konkrétním účelem filmu bylo ukázat mužikům, že společné hospodaření s moderními stroji je stokrát lepší, než osamocené živoření v bídných, zavšivených chajdách. Každé dílo má svou tendenci a tahle je jistě sympatická.

Přítomnost

Možná, že způsob, jakým ji Eisenstein podává, se ruským muzikům zamlouvá a že na ně sugestivně působí, ačkoliv i o tom si dovolují pochybovat. Dal bych mnoho za to, abych mohl vidět, dovedl-li Eisenstein muzické obecenstvo »Generální linie« tak zaujmout, jako je zaujal svým »Kňazem Potěmkinem«, daleko poutavějším a zvládnutějším.

Nám, kteří nejsme muziky, se film zdá neobyčejně zdouhavým, přes to, že s racionalisací hospodářství plně souhlasíme a že máme pochopení pro speciální úkoly propagačního filmu.

To není námitka proti tendenci, ale proti jejímu zpracování. Film nemá životný pohyb, nemá celkový plynulý rytmus a to je hlavní jeho vada. Přes to, že je v něm řada míst jedinečně dynamických (báseň o odstředivce, řezání pilou, kosení, bouře na poli, nástup traktorů atd.), obrazový děj často zadržává a nutí diváka k novému navazování, které není vždy právě nepřijemnější. (Stálé vracení k tomu, kdy tu už bude traktor, nutí diváka k novému povzdechu, což nemá nic společného s liknavostí sovětské byrokracie, která je v »Generální linii« pro jméno karikována.)

Také nehledanost a syrovost (chválená zaslouženě na několika sovětských filmech) zde není nejlépe ilustrována. Naopak, »Generální linie« je ve svém celku film silně hledaný, nucený, chtěný, což nelze svést jenom na tendenci. Je známo, že chce-li někdo vystupovat hodně nenuceně, stává se nuceným. To je také paradox posledního Eisensteinova filmu, přepokřiveného ve snaze pro civilní, lidově prostý, epický tón. To film »Sibiřská káznice«, který nevzbudil ani stý díl pozornosti připoutané ke »Generální linii«, byl po této stránce daleko šťastnější a v celku jistě umělečtější komponován. Každá látka má své možnosti, maximální míru své exponibility. Jakmile je tato míra překročena, nastává rozpor mezi skutečnou, přirozenou nosností látky a jejím přebásněním. To je případ »Generální linie«, to jsou excesy jejího realismu, který místy zase hypnotisuje a opravdu »vyrůstá nad sebe sama«, jak píše Kodíček.

Proti »Potěmkinu«, na němž leží nepřekonatelné a nenapodobitelné kouzlo prvenství, je »Generální linie« dělanější, působí dojmem díla vytvořeného velkým machrem, ale studenou cestou. V »Potěmkinu« pracoval Eisenstein horkým, rozbušeným srdcem a při montáži se chvil nejistotou, co z toho bude. V »Generální linii« zaměstnával spíše mozek a montoval se sebevědomím člověka, který ví, že mu budou tleskat. V Pudovkinově »Bouři nad Asií« jsou místa, která vás strhnou, donutí k vášnivému prožívání osudů, k protestu, k nadšenému potlesku. V »Generální linii« se také tleská, ale spíše ze stranické disciplíny.

Vedle přeexponovaného (místy) realismu a umělkované prostoty je v »Generální linii« jedna detailně pracovaná partie, kterou Kodíček s obdivem akceptoval jako věcnou symbolisaci plodivé síly. Jde o býka Fomku, který je zakoupen kolchozem na plemeno. Scéna, kdy má být připouštěn ke krávi (stylisováno jako svatební událost s celým příslušenstvím) je prostě nechutnost, jakou umělec režisér nikdy nemá pustit z rukou. Až tu scénu uvidíte, zkontrolujte upřímně svůj bezprostřední dojem a posuďte, nepřičít-li se estetice, t. j. onomu nepsanému

zákonu, při jehož porušení se dostavuje pocit trapnosti. Všechno se dá vypsát, zobrazit, bez uhýbání, v plné intenzitě, i ty nejchoulostivější věci. Záleží jen na tom, jak.

Josef Kodíček přirovnává »Generální linii« k básním Verhaerenovým a Whitmanovým a nazývá tento film mythem práce. Je spíše zajímavým náběhem k takovému mythu, nerůznorodou směsí skvělých obrazů, pronikavých studií, plnokrevných scén, programových thesů, přepokřivených motivů a statických míst.

Zajímavý film, někde krásný, jinde zdouhavý a někde nechutný. Film, při němž se nám stýská ne po hvězdách, ale po zdravých lidech, mezi nimiž bychom nic nenamítali proti aspoň jedné hezké ženě, třeba nebyla hrdinkou, jako Marfina kravka. Film monumentálních fragmentů, jako celek umělecky pochybený. Nepochybuj o tom, že to Eisensteinovi někdo řekne, nebo že to při odstupě sám uvidí. A že udělá film lepší, než je »Generální linie«.

Vás

Franta Kocourek.

NOVÉ KNIHY.

Masaryk státník a myslitel. Mezi publikacemi, které vyšly na oslavu prezidentových narozenin, pozornost vzbudilo zvláště číslo »Prager Presse«. »Orbis« je nyní vydal znovu v knižní úpravě (německy). F. X. Šalda tu píše o Masarykově osobnosti, E. Beneš o svém setkání s prezidentem, K. Krofta o jeho politickém programu, Šrobár o poměru k Slovákům, J. L. Hromádka o jeho bojích náboženských. O vztazích T. G. Masaryka k literaturám píše: J. Horák o poměru k slovanským, O. Fischer k německé, V. Tille k francouzské a Fr. Tetauer k anglické. Další příspěvky jsou od J. B. Kozáka, E. Rábla, B. Foustky, J. Uhra, P. N. Miljukova, D. Prohásy, L. Eisenmanna, Seton-Watsona, J. Herbena a A. St. Mágra. — Za Kč 25.—

Jak na vůdčí místo. H. N. Casson, autor knížky nesoucí tento titul, jest u nás znám dostatečně z revui jako je »Typ ... Oro« a j. Shrnuje v ní zkušenost pětadvaceti let, během nichž poznal a studoval mnoho vůdců v průmyslu, obchodu a peněžnictví. Knížka Cassonova jest prvním svazčkem sbírky »Prací k úspěchu«, kterou vydává »Masarykova Akademie Práce« a Československý národní komitét pro vědeckou organizaci společně s nakladatelstvím »Orbis« (Praha XII.). Její funkcí je za postupující racionalisace vyhledávat a vydávat takové knihy, které by vykládaly a popularisovaly nové metody výrobního a obchodního procesu. Svazek č. I. jest za Kč 12.—

Rumunsko ve své minulosti a přítomnosti. Dílo toho názvu vyšlo právě v Politické knihovně (»Orbis«). Líčí vývoj i přítomný stav rumunského národa po stránce politické, sociální, kulturní i hospodářské. Pozornost je tu obrácena nejdříve na jeho vznik, na hlavní dějinné okamžiky, zvláště pak na jeho národní obrození a sjednocení, na vývoj jeho kultury, školství, literatury, umění, na jeho přírodní bohatství i způsob exploatace jeho, na vývoj různých reforem hospodářských, sociálních i správních. Zvláštní kapitola se zabývá otázkou československo-rumunských styků. — Cena Kč 39.—

**Velký
výběr**

plnicích per
(Parker, Wagner, Waterman, Astoria, Mont)

Blanc atd.), crayonů, zápisníků, soenecken a pod. psacích souprav a podložek, aktovek a jiných nepostradatelných pomůcek kanc. i technických má na skladě:

K. Wagner, Brno-Česka 16.